

RS Global

ISSN 2413-1032

WORLD SCIENCE

Multidisciplinary Scientific Edition

RS Global

WORLD SCIENCE

№ 5(45)
Vol.3, May 2019

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ws

Copies may be made only from legally acquired originals.

A single copy of one article per issue may be downloaded for personal use (non-commercial research or private study). Downloading or printing multiple copies is not permitted. Electronic Storage or Usage Permission of the Publisher is required to store or use electronically any material contained in this work, including any chapter or part of a chapter. Permission of the Publisher is required for all other derivative works, including compilations and translations. Except as outlined above, no part of this work may be reproduced, stored in a retrieval system or transmitted in any form or by any means without prior written permission of the Publisher.

Publisher –
RS Global Sp. z O.O.,
Scientific Educational Center
Warsaw, Poland
Numer KRS: 0000672864
REGON: 367026200
NIP: 5213776394

Publisher Office's address:
Dolna 17, lok. A_02
Warsaw, Poland,
00-773
Website: <https://ws-conference.com/>
E-mail: rsglobal.poland@gmail.com
Tel: +4(857) 898 55 10

The authors are fully responsible for the facts mentioned in the articles. The opinions of the authors may not always coincide with the editorial boards point of view and impose no obligations on it.

CHIEF EDITOR

Laputyn Roman PhD in transport systems, Associate Professor, Department of Transport Systems and Road Safety, National Transport University, Ukraine

EDITORIAL BOARD:

Nobanee Haitham Associate Professor of Finance, Abu Dhabi University, United Arab Emirates

Almazari Ahmad Professor in Financial Management, King Saud University-Kingdom of Saudi Arabia, Saudi Arabia

Lina Anastassova Full Professor in Marketing, Burgas Free University, Bulgaria

Mikiashvili Nino Professor in Econometrics and Macroeconomics, Ivane Javakishvili Tbilisi State University, Georgia

Alkhalwaldeh Abdullah Professor in Financial Philosophy, Hashemite University, Jordan

Mendebaev Toktamys Doctor of Technical Sciences, Professor. LLP "Scientific innovation center "Almas", Kazakhstan

Yakovenko Nataliya Professor, Doctor of Geography, Ivanovo State University, Shuya

Mazbayev Ordenbek Doctor of Geographical Sciences, Professor of Tourism, Eurasian National University named after L.N.Gumilev, Kazakhstan

Sentyabrev Nikolay Professor, Doctor of Sciences, Volgograd State Academy of Physical Education, Russia

Ustenova Gulbaram Director of Education Department of the Pharmacy, Doctor of Pharmaceutical Science, Kazakh National Medical University name of Asfendiyarov, Kazakhstan

Harlamova Julia Professor, Moscow State University of Railway Transport, Russia

Kalinina Irina Professor of Chair of Medicobiological Bases of Physical Culture and Sport, Dr. Sci.Biol., FGBOU VPO Sibirsky State University of Physical Culture and Sport, Russia

Imangazinov Sagit Director, Ph.D. Pavlodar affiliated branch "SMU of Semei city", Kazakhstan

Dukhanina Irina Professor of Finance and Investment Chair, Doctor of Sciences, Moscow State Medical Dental University by A. I. Evdokimov of the Ministry of health of the Russian Federation, Russian Federation

Orehowskyi Wadym Head of the Department of Social and Human Sciences, Economics and Law, Doctor of Historical Sciences, Chernivtsi Trade-Economic Institute Kyiv National Trade and Economic University, Ukraine

Peshcherov Georgy Professor, Moscow State Regional University, Russia

Mustafin Muafik Professor, Doctor of Veterinary Science, Kostanay State University named after A. Baitursynov

Ovsyanik Olga Professor, Doctor of Psychological Science, Moscow State Regional University, Russian Federation

Suprun Elina Professor, Doctor of Medicine, National University of Pharmacy, Ukraine

Kuzmenkov Sergey Professor at the Department of Physics and Didactics of Physics, Candidate of Physico-mathematical Sciences, Doctor of Pedagogic Sciences, Kherson State University

Safarov Mahmatali Doctor Technical Science, Professor Academician Academia Science Republic of Tajikistan, National Studies University "Moscow Power Institute" in Dushanbe

Omarova Vera Professor, Ph.D., Pavlodar State Pedagogical Institute, Kazakhstan

Koziar Mykola Head of the Department, Doctor of Pedagogical Sciences, National University of Water Management and Nature Resources Use, Ukraine

Tatarintseva Nina Professor, Southern Federal University, Russia

Sidorovich Marina Candidate of Biological Sciences, Doctor of Pedagogical Sciences, Full Professor, Kherson State University

Polyakova Victoria Candidate of Pedagogical Sciences, Vladimir Regional Institute for Educational Development Name L. I. Novikova, Russia

Issakova Sabira Professor, Doctor of Philology, The Aktyubinsk regional state university of K. Zhubanov, Kazakhstan

Kolesnikova Galina Professor, Taganrog Institute of Management and Economics, Russia

Utebaliyeva Gulnara Doctor of Philological Science, Al-Farabi Kazakh National University, Kazakhstan

Uzilevsky Gennady Dr. of Science, Ph.D., Russian Academy of National Economy under the President of the Russian Federation, Russian Federation

Krokhmal Nataliia Professor, Ph.D. in Philosophy, National Pedagogical Dragomanov University, Ukraine

Chorny Oleksii D.Sc. (Eng.), Professor, Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University

Pilipenko Oleg Head of Machine Design Fundamentals Department, Doctor of Technical Sciences, Chernigiv National Technological University, Ukraine

Nyyazbekova Kulanda Candidate of pedagogical sciences, Kazakhstan

Cheshmedzhieva Margarita Doctor of Law, South-West University "Neofit Rilski", Bulgaria

Svetlana Peneva MD, dental prosthetics, Medical University - Varna, Bulgaria

Rossikhin Vasiliy Full dr., Doctor of Legal Sciences, National Law University named after Yaroslav the Wise, Ukraine

Pikhtirova Alina PhD in Veterinary science, Sumy national agrarian university, Ukraine

Temirbekova Sulukhan Dr. Sc. of Biology, Professor, Federal State Scientific Institution All-Russia Selection-Technological Institute of Horticulture and Nursery, Russian Federation

Tsybaliuk Vitalii Professor, Doctor of Medicine, The State Institution Romodanov Neurosurgery Institute National Academy of Medical Sciences of Ukraine

CONTENTS

ECONOMY

Dmytro Busariev

ESSENCE OF ECONOMICAL SAFETY SYSTEM OF FUEL AND ENERGY COMPLEX AS ONE OF THE TYPES OF A COMPLEX SOCIAL-ECONOMICAL SYSTEM..... 4

Yusupov Asomiddin Soatovich

THE CONCEPTUAL BASES OF MULTINATIONAL AND GLOBAL COMPETITIVENESS ENVIRONMENT AND STRATEGIC ALLIANCES..... 9

Мирхамидова Д. Н., Ахатова Ш. С., Соатов Ф. Й.

О ФАКТОРАХ ЭФФЕКТИВНОЙ РЕАЛИЗАЦИИ ИНВЕСТИЦИОННЫХ ПРОЕКТОВ..... 16

Чечетова Н. Ф., Чечетова-Терашвілі Т. М., Лелюк Н. Є.

ФІНАНСОВА СКЛАДОВА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ..... 22

PUBLIC ADMINISTRATION

Iryna Krylova

ADMINISTRATION AND REGULATION OF WATER SUPPLY AND SANITATION SERVICE SECTOR OF UKRAINE..... 28

SOCIAL COMMUNICATIONS

Tarnavska I. O.

PUBLIC AND CULTURAL DIPLOMACY AS THE CHANNELS OF EUROPEAN INTEGRATION IDEAS PROMOTION: UKRAINIAN EXPERIENCE..... 36

PEDAGOGY

Iryna Skril

LEARNER-CENTERED APPROACH TO BUILDING LEXICAL COMPETENCE IN SPEAKING FOR PROSPECTIVE EXPERTS OF HOSPITALITY AND RESTAURANT SERVICE..... 43

Шугалей Елена Викторовна

МЕТОД УЛУЧШЕНИЯ ПАМЯТИ И ВОСПРИЯТИЯ С ПОМОЩЬЮ МОДЕЛИ, ПОСТРОЕННОЙ НА ОСНОВЕ КОГНИТИВНЫХ СТРАТЕГИЙ ЛЕОНАРДО ДА ВИНЧИ.. 49

Демченко І. І., Білан В. А., Бабій І. В., Черніченко Л. А.

ЕСТЕТИЧНА СУТНІСТЬ ТА СПЕЦИФІКА КОРЕКЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАЦІ ДЕФЕКТОЛОГА..... 55

ECONOMY

ESSENCE OF ECONOMICAL SAFETY SYSTEM OF FUEL AND ENERGY COMPLEX AS ONE OF THE TYPES OF A COMPLEX SOCIAL-ECONOMICAL SYSTEM

Dmytro Busariiev, PhD

State educational-scientific institution «Academy of Financial Management», Kyiv, Ukraine

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ws/31052019/6518

ARTICLE INFO

Received: 28 March 2019

Accepted: 20 May 2019

Published: 31 May 2019

KEYWORDS

security, economic security, complex social-economical system, fuel and energy complex, system.

ABSTRACT

The main purpose of the article is to define the essence of the economic security system of the fuel and energy complex. The essential features of the concept «system» are defined. The concept of «system of economic security» in the context of essential features has been formed as a divergence. The main approaches to the interpretation of the concept of «economic security system» are defined. The interdependence of the hierarchy of goals of the economic security system of a complex socio-economic system is determined.

Citation: Dmytro Busariiev. (2019) Essence of Economical Safety System of Fuel and Energy Complex as One of the Types of a Complex Social-Economical System. *World Science*. 5(45), Vol.3. doi: 10.31435/rsglobal_ws/31052019/6518

Copyright: © 2019 **Dmytro Busariiev**. This is an open-access article distributed under the terms of the **Creative Commons Attribution License (CC BY)**. The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

Introduction. Complex social-economical systems have a significant influence on the state of national economy and have some character differences in their structure that others do not have- One of those is «bipolarity» from one side we have a system of an open type but from the other – practically total subordination in functions and in development, that is conducted by a system of a higher order. One of those systems – fuel and energy complex.

Because of political volatility fuel and energy complex of Ukraine is very sensitive to any external and internal threats. In order to adapt and resist an effective system of economic safety is needed. Integration of existing system of an economical safety would not be enough because the specifics of functioning requires a new approach that will take into consideration structural specifics of a social-economical system which is fuel and energy complex today. That is why the research of the essence of a system of economic safety in connection with complex social and economic systems as fuel and energy complex.

Research results. Systemicity is an integral part of scientific cognition of the world by a person. For example, as Brorschuk E.M. states, systemicity can be perceived as an explanatory rule of scientific understanding that requires learning of the process in connection with structural unity of the subject that is being studied thanks to what it acquires new characteristics [1, c.64].

A central place in the systemicity is taken by a term «system». Derived from a Latin word it means «connection», that is actually a whole that consists of a certain quantity of several parts.

Essential characteristics of the term «system» are represented on an fig. 1.

So, in our opinion under the term «system», we should understand a certain summation of objects that form one holistic organism through the interdependence and close interaction between themselves.

In practical identity to the notion of «system», the system of economic security regards Prokhorov V.V., Prokhorov Yu.V., Kucherenko O.O. [2, p.24-25]. They believe that the system of economic security – is a set of interrelated elements that form a single whole.

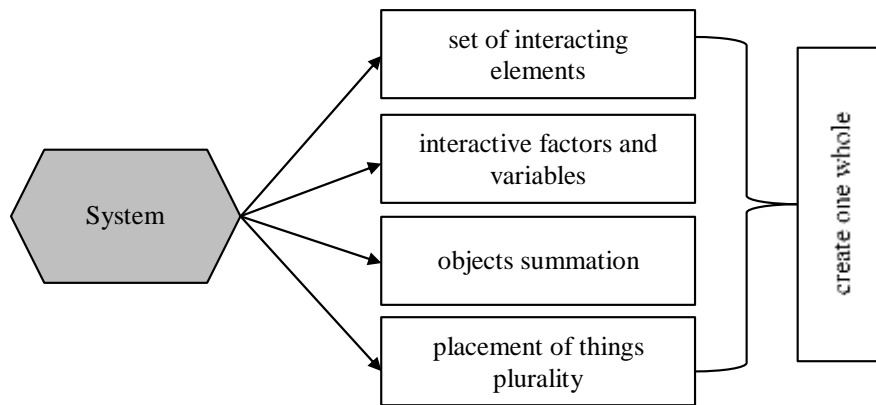

Fig. 1. Essential characteristics of the term «system»

Kirichenko O., Alkema V.G. [3, p.8] emphasize that the system of economic security is a complex economic system, with a large number of structural elements. But, in our opinion, it is also important to consider the social component and therefore the system of economic security should include in its structure the elements that are inherent in the socio-economic system.

We conducted the divergence of the essence of the concept of «system of economic security» (Fig.2).

	Authors	Ivanyuta T. M., Zayichkovs'kyj A. O. [4]	Kyrychenko O. A., Al'kema V. H. [3,p.8]	Kyrych N.B., Andrushkiv B. M., Vovk Yu. Ya., [5,p.	Lyashenko O.M.[6]	Pryhunov P.Ya. [7, p. 107]	Kavun S.V. [8]
Characteristics	Set of functional components	→	→	→	→	→	→
	Complex economic system	→	→	→	→	→	→
	Set of interconnected elements	→	→	→	→	→	→
	Type of professional activity	→	→	→	→	→	→
	Set of interconnected actions	→	→	→	→	→	→
	An element of the administration process	→	→	→	→	→	→
	Structural models	→	→	→	→	→	→
	Authors	Zachosova N.V. [9,p.107]	Rossoshans'ka O. V. [10,p.163]	Proxorova V. V., Proxorova Yu. V., Kucherenko O. O. [2, p.24-25]	Mihus I. P., Xudolij L. M., Denysenko M. P., Mixno S. P. [11, p.22]	Yarochkin V.I. [12]	Ivashenko O. V., Chetyverikov P. M. [13]
Characteristics	Set of functional components	→	→	→	→	→	→
	Complex economic system	→	→	→	→	→	→
	Set of interconnected elements	→	→	→	→	→	→
	Type of professional activity	→	→	→	→	→	→
	Set of interconnected actions	→	→	→	→	→	→
	An element of the administration process	→	→	→	→	→	→
	Structural models	→	→	→	→	→	→

Fig. 2. divergence of the essence of the concept of «system of economic security»

The divergence of the essence of the notion of «system of economic security» allowed us to formulate basic approaches to the interpretation of this concept. We can distinguish the following approaches to the interpretation of the concept of «system of economic security»: (Table 1).

Summing up our conducted analysis, we believe that under the system of economic security we must understand the totality of structural elements that are closely interconnected and interact with each other, in order to ensure the security of the socio-economic system.

Table 1. Main approaches to the interpretation of the concept of «system of economic security»

Approaches	Essence
Administrative	system of economic security is nothing else but a part of the main administrative process
Protective	system of economic safety is aimed at protection of the social-economical system against internal and external threats
Procedural	system of economic safety is a process that anticipates the realization of a certain totality of actions with the aim of providing safety
Structural	system of economic safety is a unity of structural elements that form a whole

Proceeding from the proposed definition and conducted analysis of the essence of the concept of «economic security of a complex socio-economic system», we believe that under the system of economic security of a complex socio-economic system (for example, the fuel and energy complex) should be understood as a set of structural interconnected and interacting elements that are directed to identify challenges, minimize risks, counteract (adapt) external and internal threats and dangers in order to achieve social, economic and energy security.

The purpose of the system of economic security of the fuel and energy complex is to form a system of protection of economic, social, and environmental interests of not only this complex as a whole, but also of each socio-economic system in its composition separately and of a state that acts as a supreme level of governance.

With regard to the aims that are intended to achieve the goal, the main feature is their hierarchy.

With a systematic approach, [14] uses such a hierarchical division of objectives for strategic, tactical and operational.

For a complex socio-economic system, which includes a fuel and energy complex, such a hierarchical division of objectives, also, can be considered acceptable, but taking into account certain features inherent in this type of system (Fig. 3).

Strategic goals of the economic security system of a complex socio-economic system envisage solving large, large-scale problems that impede the achievement of the goal.

The intermediate aims for strategic goals are tactical ones, which are aimed at separate problems, the solution of which will contribute to achieving both strategic aims and a goal as a whole.

The operational objectives of the economic security system of a complex socio-economic system are those goals that are put and resolved every day to ensure security and achieve tactical goals, respectively.

It should be noted that all goals are closely interlinked with the strategic, tactical and operational goals of each socio-economic system that is part of it. Therefore, achieving the strategic goals of each socio-economic system as part of a complex will lead to achievement and its goals accordingly. In addition, they must be consistent with the goals of public administration, since such systems, such as the fuel and energy complex, are subject to the function not only of direct management but also of the higher-level system, the state.

Conclusions. In 25 years of existence of our state, management of such complex socio-economic systems as the fuel and energy complex has not changed. There is still vertical control of a state, which on the one hand indicates a high level of control, but on the other, there is no development due to the non-application of new management methods.

Economic security in the conditions of complex socio-economic systems requires the creation of such a system that will allow reconciling interests not only within this complex system but also with a higher level, that is, the state. If considered in the context of such a complex system as a fuel and energy complex, then not only the achievement of economic interests but also social and environmental considerations should take into consideration the specifics of an activity.

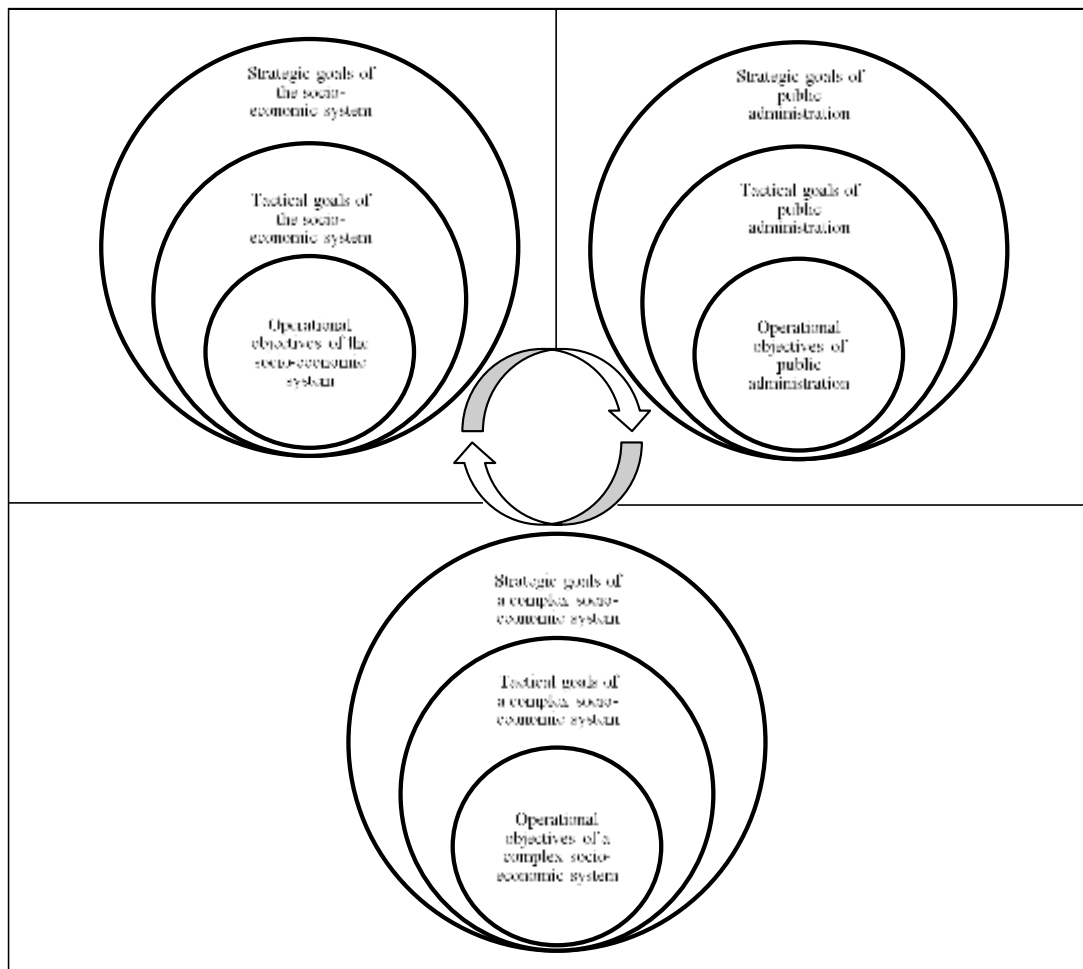

Fig.3. The interdependence of the goals hierarchy of economic security system of a complex socio-economic system

REFERENCES

1. Borshchuk Ye. M. Teoretyko-metodolohichni osnovy systemnoho analizu staloho rozvytku ekoloho-ekonomichnykh system: dys. ... doktora ekon. nauk: 08.00.06 / Borshchuk Yevhen Mykhailovych. [Theoretic-methodological basics of a systematic analysis of the development of ecologic-economical system] – Lviv, 2009. – 352 p.
2. Prokhorova V. V., Prokhorova Yu. V., Kucherenko O. O. Upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu pidprijemstv: monohrafiia. [Management of ecological safety of companies] Kharkiv: UkrDAZT, 2010. 282 p.
3. Kyrychenko O. A., Alkema V. H. Kontseptualni zasady formuvannia systemy ekonomichnoi bezpeky v umovakh hlobalizatsii. [Conceptual basics of formation of an economical safety in a period of globalization]. Aktualni problemy ekonomiky. 2010. № 12/114. P. 6–18.
4. Ivaniuta T. M., Zaichkovskiy A. O. Ekonomichna bezpeka pidprijemstva: navch. posib. dlia stud. vyshch. navch. zakl. [Economic safety of an enterprise]. Kyiv: Tsentri uchbovoi literatury, 2009. 256 p.
5. Ekonomichna ta mainova bezpeka pidprijemstva i pidprijemnytstva. [Economic and financial safety of enterprises and entrepreneurship]. Antyreiderstvo: monohrafiia / N. B. Kyrych, B. M. Andrushkiv, Yu. Ya. Vovk ta in. Ternopil: Terno-hraf, 2008. 424 p.
6. Liashenko O.M. Kontseptualizatsiia upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu pidprijemstva: [monohrafiia] / O.M. Liashenko. [Conceptualisation of management of economical safety of an enterprise]. – Luhansk: vyd-vo Snu im. V. Dalia, 2011. – 400 p.
7. Pryhunov, P.Ia. Osoblyvosti vykorystannia suchasnykh kontseptsii upravlinnia v systemi zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky pidprijemstv. [Special characteristics of usage of concepts of management in a system of arrangement of economical safety]. / P.Ia. Pryhunov // Yevropeiski perspektyvy. - 2013. - № 11. - P. 103-108.
8. Kavun S. V. Systema ekonomichnoi bezpeky: metodolohichni ta metodychni zasady: monohrafiia. [System of economical safety]. Kharkiv: KhNEU, 2009. 300 p.
9. Zachosova N.V. Upravlinnia systemoioiu ekonomichnoi bezpeky finansovykh ustanov. [Administration of a system of economical safety of financial institutions]. dys. dok. ekon. nauk: 21.04.02. Kyiv.2017. 603 p.

10. Rossoshanska O. V. Sutnist ekonomichnoi bezpeky subiektiv hospodariuvannia yak sfery ekonomichnoi nauky. [Essence of economical safety of enterprises as a sphere of economic studies]. Upravlinnia proektamy ta rozvytok vyrobnytstva. 2011. № 2 (38). P. 161–166.
11. Korporatyvne upravlinnia v systemi ekonomichnoi bezpeky aktsionerlykh tovarystv Ukrainy: monohrafiia / [Corporate management in a system of economic safety of AT]. I. P. Mihus, L. M. Khudolii, M. P. Denysenko, S. P. Mikhno. Cherkasy: TOV «Maklaut», 2012. 274 p.
12. Iarochkin V.I. Sekiutyrolohiia – nauka pro bezpeku zhyttiediialnosti. [Secutorology the science of safety of livelihood]. / V.I. Yarochkin. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://kiev-security.org.ua/b/x22/index.shtml>.
13. Ivashchenko O. V., Chetvierikov P. M. Systema finansovo-ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva. [System of financial-economical safety of an enterprise]. «Scientific researches and their practical application. modern state and ways of development 2012»: materialy Mizhnar. nauk.-prak. internet-konf. URL: <http://www.sworld.com.ua/konfer28/51.pdf>
14. Shehda A. V. Menedzhment: navch. posib. / [Management]. A. V. Shehda. — K.: Znannia, 2002. — 583 p.

THE CONCEPTUAL BASES OF MULTINATIONAL AND GLOBAL COMPETITIVENESS ENVIRONMENT AND STRATEGIC ALLIANCES

Yusupov Asomiddin Soatovich,
PhD in Economics, Doctoral student (DSc)
Tashkent State University of Economics

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ws/31052019/6519

ARTICLE INFO

Received: 11 March 2019
Accepted: 09 May 2019
Published: 31 May 2019

KEYWORDS

transnational corporations and international companies, multinational enterprise, strategic alliance, international business, international movement of capital, goods and services, special enclaves, multinational and global competition.

ABSTRACT

Under the conditions of integration of national markets global competition environment is created in international markets. As a result of this competitors compete based on price and related conditions of competition. In the context of global competition the competitiveness of rival companies is proportional to its global competitive advantage. In the context of global competition, the competitiveness of rival companies is proportional to its global competitive advantage. In a multinational competition, companies are struggling for leadership in the national market and in a global competition, they fight for leadership in the world. In a certain network at the same time, one can observe both global and interstate multinational competition. This paper evaluates the increasingly important role and the interdependencies between multinational and global competition, technological innovations and the theory of international production.

Citation: Yusupov Asomiddin Soatovich. (2019) The Conceptual Bases of Multinational and Global Competitiveness Environment and Strategic Alliances. *World Science*. 5(45), Vol.3. doi: 10.31435/rsglobal_ws/31052019/6519

Copyright: © 2019 Yusupov Asomiddin Soatovich. This is an open-access article distributed under the terms of the **Creative Commons Attribution License (CC BY)**. The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

Introduction. The relevance of the topic: The role fostering "Competitiveness" is a major issue in a recent strengthening of globalization¹. In fact, the increased politicization of international business represents one of the most significant changes in business government relations over the last two decades². The analysis is guided by the underlying theme of applying heuristically the economic theory.

This paper explores the increasingly important role of international business and the extent to which technological competitiveness depends upon the strategies of multinational companies (MNCs). This preliminary analysis is guided by the underlying theme of applying the economic theory to international production and technological innovation. The world's leading multinational enterprises routinely face barriers to entry to established international marketing networks, as evidenced by the emergence of multinational enterprises in Japan and Korea³. As a result, the list of the world's largest enterprises has changed only marginally in recent years. We make a discussion of international competitiveness and the role of international markets in fostering or hindering the pace of innovation.

¹ Paul Krugman. Competitiveness: A Dangerous Obsession., *Foreign Affairs* March/April 1994. <https://www.foreignaffairs.com/>

² T. L. Brewer, 'An issue-area approach to the analysis of MNE-government relations', *Journal of International Business Studies*, 23(2) (1992) 295–309.

³ Bernard Michael Gilroy. International Competitiveness, Multinational Enterprise Technology Clubs and the Government Interface. //Trade, Growth, and Economic Policy in Open Economies Essays in Honour of Hans-Jürgen Vosgerau. Springer Pages 13-30.

On the basis of economic theory, we try to reflect international production and technology raises as the important issue of global decision making and finally, give some preliminary conclusions.

The concept of worldwide free trade competitive advantage is one of the oldest and most commonly acknowledged economic theorems: Haberler (1990), Baldwin (1992) and Broll (1993). Nevertheless, attempts to create equal conditions for the game through international competition may well serve as a possible substitute for trade policy (Vosgerau (1993). In practice, the real winners may continue to maintain or create new barriers to the movements of goods, people, capital, and technology (Behrman and Grosse (1990)). Consequently, protectionism adversely reigns.

In fact, the increased politicization of business represents one of the most significant changes in international business. Due to the high degree of mobility of international production, strong impacts upon relative competitive positions of nations are being perceived as a concern of competitiveness.

Since the mid-1970s, there has been a rapid acceleration of two mutually reinforcing trends - the convergence in technical capabilities of industrialized nations and the global integration of formerly discrete national technical enterprises (Gugler and Dunning (1992)). No nation wishes to lose the global technology race¹.

According to current research on the determinants of international competitiveness (for example, Porter (1990), Enderwick and Barber (1992, p. 269), the concept of "competitiveness" is very elusive.

Analysis and results: It is known that, in the presence of unrelated national markets, it is usually dictated by multinational or interstate competitiveness. At the same time, competition in the national market does not depend on another, in terms of coverage is of intergovernmental importance. For example, competition in the banking sector in France, Brazil, and Japan are different. That is, the reputation of a bank in a country, customer base, and competitive advantage does not affect the successful functioning of the financial sector in another country.

In sectors where exist multinational or intergovernmental competitions, since the company's strategy and competitiveness are limited to the territory of each country, its scope does not affect the territory of other countries.

As a result of interdependence and integration of national markets, it is observed the emergence of "international markets". In such circumstances, the competitors in different countries compete with each other. And in the end result, the global competitive environment is emerging in which the price and conditions of competition will be closely intertwined.

In a globally competitive environment, the company's overall competitiveness becomes apparent in its complex operations taking place around the world. So the market power of a global competitor is proportional to the number of its competitive advantages in different countries. In a multinational competition, companies compete for leadership in the national market, and in the global competition fight for leadership in the world.

As a rule, global competitiveness exists in the markets of automobiles, televisions, car tires, telecommunications, equipment, copiers, watches and commercial aircraft.

In a particular industry, one can also observe global and multinational competition simultaneously. For example, if multinational competition for cheap and average prices is observed in the hotel business and in business class and upper class is observed the environment of global competition.

Therefore, companies such as Nikki, Marriott, Sheraton and the Hilton, do having their own system of hotels in many international centers, continue to provide competitiveness worldwide by occupying rooms, maintaining a high standard of service.

There is also global competition in the engine lubrication network, in that Exxon, British Petroleum, Shell and other companies compete globally. As is known, and competitiveness of the national economy depends on the competitiveness of existing microcomponents, that is, enterprises, organizations and companies, and their effectiveness. Today, companies operating in international markets are based on six strategic approaches (Figure 1).

¹Bernard Michael Gilroy. International Competitiveness, Multinational Enterprise Technology Clubs and the Government Interface. //Trade, Growth, and Economic Policy in Open Economies Essays in Honour of Hans-Jürgen Vosgerau. Springer Pages 13-30.

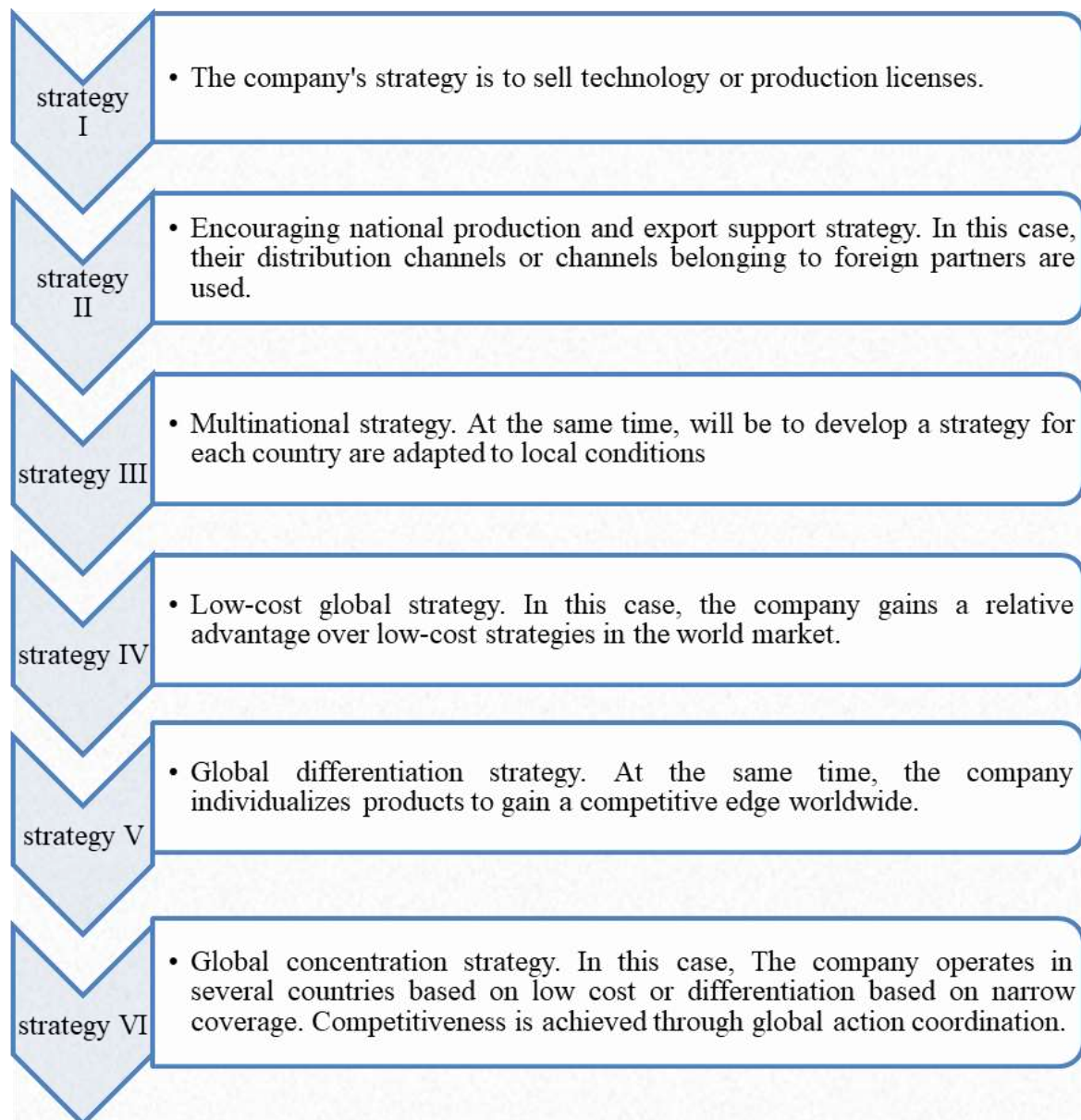

Fig. 1. Strategic international standards

Source: Designed by the author on the basis of logical analysis.

In addition, currently operating in international markets and ensuring competitiveness many companies actively support the "Stable Protection Strategy" (Figure 2).

The main purpose of this strategy – focused on making it difficult for competitors to enter the market, and the current competitive position, maintaining a competitive advantage by the company.

The advantage of a robust security strategy is that when growth opportunities are limited and even if the expansion of the market share does not increase profits its use gives a good result.

Comparing multinational and global strategies is complex, however, the use of export strategies for local enterprises to enter international markets is an important strategic task. This strategy actively used in Chinese, Korean, Japanese, and Western companies.

A natural question arises: Should they follow multinational or global strategies?

Multinational strategy arises due to significant differences in cultural, economic and political spheres in different countries. If the differences between national markets are significant, creating multinational strategies becomes even more complex.

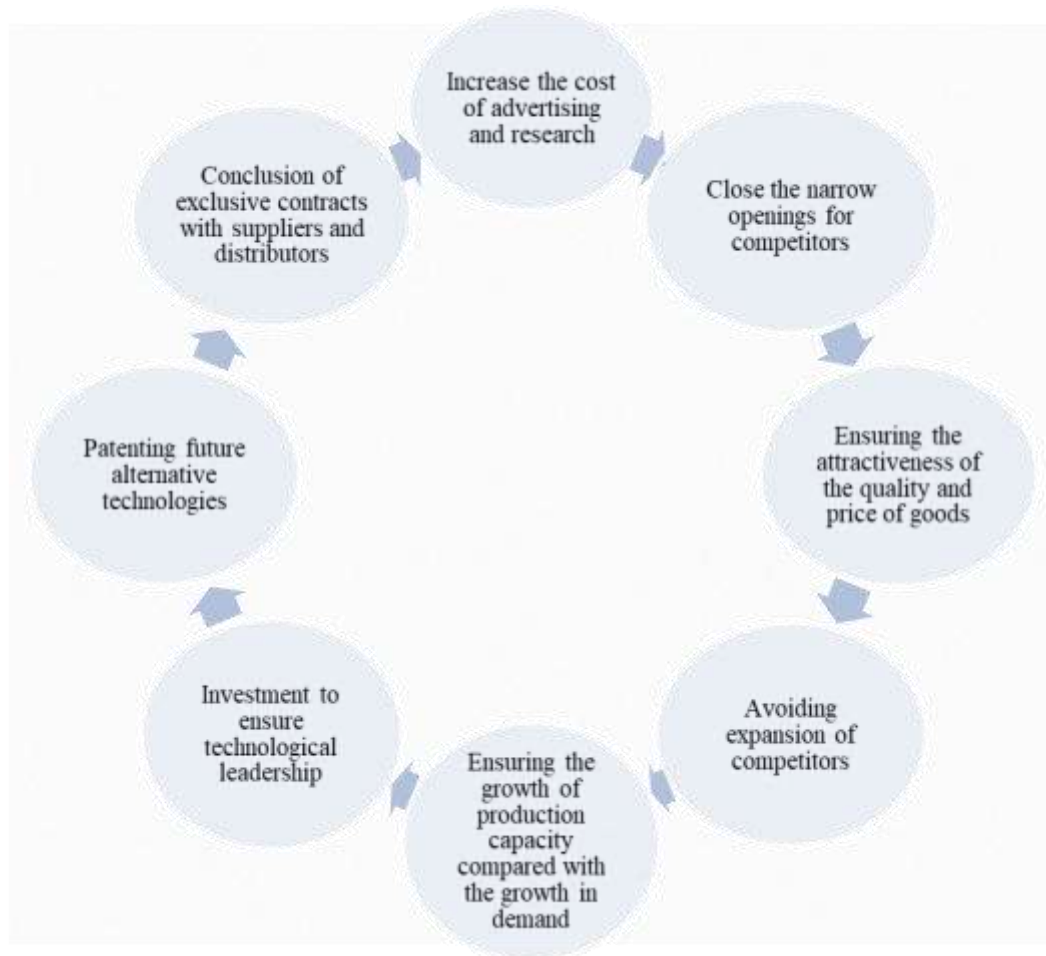

Fig. 2. "Stable Protection Strategy"

Source: Designed by the author on the basis of logical analysis.

The multinational strategy is compatible with existing multinational corporations, and the global strategy is consistent with global competitiveness.

The strong side of a multinational strategy is to choose a strategy that is fully consistent with a particular country.

But the multinational strategy also has its drawbacks:

- company strategy does not require serious strategy coordination outside the intended country;
- does not set the main goal of achieving competitive advantage.

Since a global strategy requires the same approach in all countries, due to low cost or differentiated strategy provides a competitive advantage over local companies.

In all countries where the company operates, if it applies the same strategy, the global strategy gives a good result.

Table 1. Differentiated aspects of multinational and global strategies

Types of strategies	Multinational strategy	Global strategy
1	2	3
Strategic area	Selected destination countries and shopping areas.	Countries are critical to the commodity market, for example, North America, the EU and the countries of the Pacific (Australia, Japan, South Korea, and South-East Asia).

Continuation of table 1

1	2	3
Business strategy	A strategy that complies with the conditions of each country. Interstate strategy coordination is rarely used or not used.	The basic strategy is the same for all countries. The strategy will be changed when a condition is required or when moving from country to country.
Commodity strategy	Adaptation to local needs.	Usually standardized products are sold worldwide.
Production strategy	Business is spreading in many countries.	Enterprises are placed on the basis of obtaining maximum competitiveness (In low-cost countries, it is close to mainstream markets and occupies large areas or in order to use the magnitude of the scale effect, the capacity of several large enterprises is used).
Sources of raw materials and components	A supplier who is located at the location of the enterprise is preferred. (local businesses meet domestic demand, country of origin may require the use of local raw materials).	Work with attractive suppliers around the world.
Marketing and distribution	Enterprises adapt to the culture and experience of their country of residence.	The focus is on coordinating the global strategy, adaptation to the location of the enterprise is not required.
Organization of the company	Leadership is organized in every country, each branch operates independently according to the conditions.	All major strategic decisions are strictly governed by global headquarters. The global organizational structure works to adapt activities around the world.

Source: 1. Портер Майкл. Конкурентная стратегия: Методика анализа отраслей и конкурентов / Майкл Портер; Пер. с англ. – 3-е изд. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2007. – 453 с.; 2. Калужнова Н.Я. Конкурентоспособность регионов в условиях глобализации. М.: ТЕИС, 2003. – 526 с.

The global strategy has a higher status than the national market strategy. The company, using a global strategy, achieves high efficiency, establishing modern production and expand its market share by reducing costs. This could trigger strategic attacks against local companies in critical markets, promoting their brand wins the kindness of consumers.

Despite the state protectionist policy in the long term (10–20 years), global companies are able to cover potential markets. In this situation, domestic companies offer their governments to actively use trade barriers such as tariffs, import quotas, anti-dumping measures.

And to protect against attacks from companies seeking global advantage domestic companies must have multinational strategies and become a competitor.

The vulnerability of multinational companies lies in the fact that in spite of they tend to defend themselves to some extent from global companies in critical markets, are still weaker in competitiveness. And global competitors have a large market share and large modern enterprises.

Strategic alliances. Competitors in international markets differ not only in modern strategies but also for long-term goals. By these criteria can be divided into four categories of companies:

1. A global company seeking superiority or leadership. According to the strategic intentions of the company, such firms use one of the forms of global strategy.

2. A superior company defending in its domestic market. He can sell part of his products (up to 20%) abroad.

3. The company, tending to diversify its sales in the global market. What is the reaction of a country that adopts its main strategic direction? Such companies use a multinational strategy and obtain most of the profits from foreign affiliates.

4. Purely national companies are not inclined to strengthen their positions in foreign markets.

Companies planning to export products plan to sell their products abroad through companies in low-income countries. Usually US, Japan and EU companies are trying to unite in strategic alliances.

Strategic alliances – This is a joint partnership between companies aimed at strengthening their position in global competition with the independence of companies. To do this, they seek to use some competitive advantages (Figure 3).

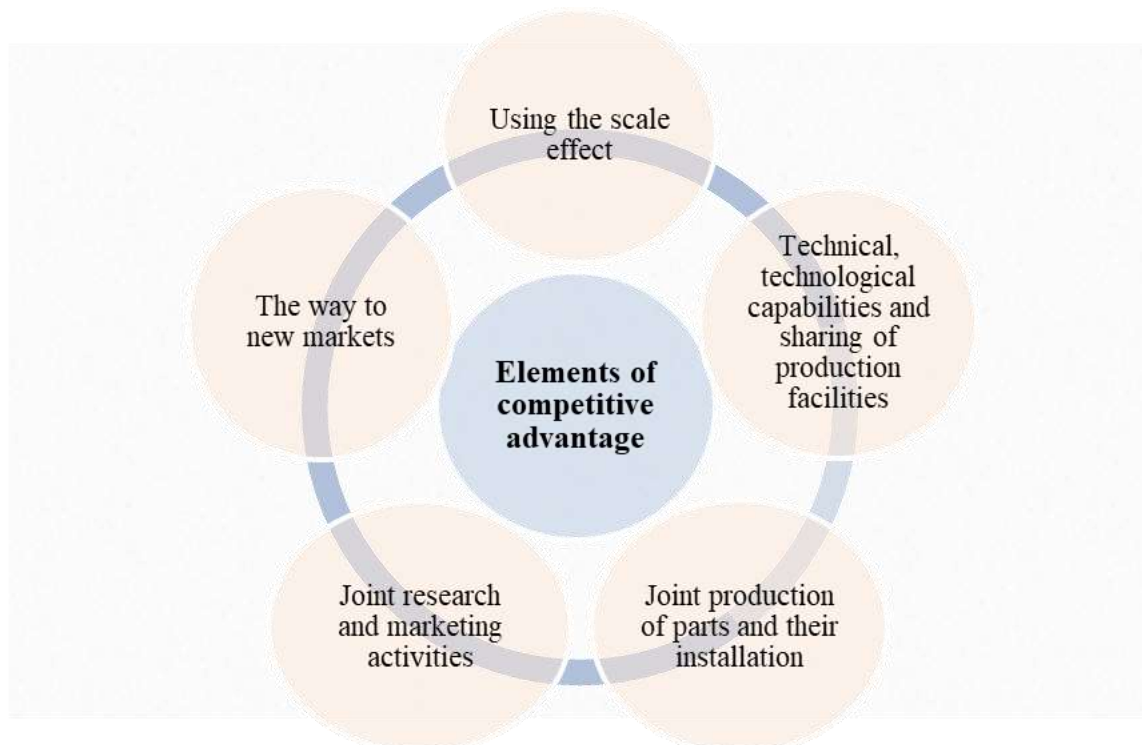

Fig. 3. The main elements of the dominance of strategic alliances' competition
Source: Designed by the author on the bases of logistic analysis.

In this way, the alliance members evolve together. Every company in the Alliance has its own goals and motives. Such a situation creates some risks associated with their activities. For example, sometimes incompatibility of interests can lead to conflicts between them. In this situation, companies should pay attention to the importance of the following five conditions:

1. Choosing a partner that suits the company, creation of communication channels, do not expect quick profits.
2. Compared with the company's nomenclature of goods it requires not a competitor, but choose an understudy partner.
3. To seriously study partnership technologies and production methods and get the maximum advantage.
4. Careful use of commercial information, if necessary, hide information even from partners.
5. View alliances as a temporary organization (5-10 years) continue cooperation if the situation requires.

Strategic goals and «profit reserves».

In international business practice in relation to a specific country the concept of "profit reserves"¹ is also applied.

"Profit reserve" is those country's market, in which a particular company will benefit from having a reliable, market position. For example, Japan is a "reserve" for its companies because the Japanese government set trade barriers against foreign companies so that in such conditions, foreign companies feel very awkward. There are many amenities for Japanese companies.

"Profit reserve" is a competitive factor based on trade protectionism and competitiveness of national companies. The paradox is that "profit reserves" are as far as active, the company's competitiveness will also be high.

In international business practice, the concept of "critical market" is used to combat global aggression. Critical market is a manifestation of those national market, in which:

- "profit reserves" are considered as an important factor of competitiveness;

¹ See Wilmer Guardado and Aaron Ranos.// <https://www.quora.com/>

- most goods are made for sale;
- there are outstanding strategic clients of the company;
- low global aggression and low competitive pressure will contribute to high profits.

REFERENCES

1. Richard Pomfret. *The Central Asian Economies in the Twenty-First Century: Paving a New Silk Road.*, Princeton University Press, 2019. // <https://www.jstor.org/>
2. Bernard Michael Gilroy. *International Competitiveness, Multinational Enterprise Technology Clubs and the Government Interface.* /Trade, Growth, and Economic Policy in Open Economies Essays in Honour of Hans-Jürgen Vosgerau. Springer Pages 13-30. // <https://link.springer.com/>
3. Sven W. Arndt. *Globalization and the Gains from Trade* /Trade, Growth, and Economic Policy in Open Economies Essays in Honour of Hans-Jürgen Vosgerau. Springer. Pages 3-12. // <https://link.springer.com/>
4. Arndt, S.W. (1996), *International Sourcing and Factor Allocation in Preference Areas*, prepared for the Workshop on International Trade and Factor Movements Between Distorted Economies, University of Konstanz, July 4–6. // <http://hdl.handle.net/10419/101713>
5. Paul Krugman. *Competitiveness: A Dangerous Obsession.*, Foreign Affairs March/April 1994. // <https://www.foreignaffairs.com/>
6. Udo Broll. *Intra-Firm Trade and Exchange Rate Risk.* /Trade, Growth, and Economic Policy in Open Economies Essays in Honour of Hans-Jürgen Vosgerau. Springer. Pages 93-98. // <https://link.springer.com/>
7. Bernard Michael Gilroy. *International Competitiveness, Multinational Enterprise Technology Clubs and the Government Interface.* //Trade, Growth, and Economic Policy in Open Economies Essays in Honour of Hans-Jürgen Vosgerau. Springer Pages 13-30.
8. T. L. Brewer, 'An issue-area approach to the analysis of MNE-government relations', *Journal of International Business Studies*, 23(2) (1992)
9. Gilroy, B.M. (1989), *Intra-Firm Trade*, *Journal of Economic Surveys* 3, 325–343. Gilroy, B.M. (1993), *Networking in Multinational Enterprises (The Importance of Strategic Alliances)*, University of South Carolina Press. // <https://scholar.google.com/>
10. Helpman, E. (1984), *A Simple Theory of International Trade with Multinational Cooperations*, *Journal of Political Economy* 92, Volume 92, Number 3 | Jun., 1984:451–471. // <https://www.journals.uchicago.edu/>
11. Hipple, F.S. (1990), *The Measurement of International Trade Related to Multinational Companies.*, *The American Economic Review*, Vol. 80, No. 5 (Dec., 1990), pp. 1263-1270 // <https://scholar.google.com/>
12. Itagaki, T. (1981), *The Theory of the Multinational Firm under Exchange Rate Uncertainty.*, *The Canadian Journal of Economics / Revue canadienne d'Economie*, Vol. 14, No. 2 (May, 1981), pp. 276-297 // <https://scholar.google.com/>
13. Kawai, M. and I. Zilcha (1986), *International Trade with Forward—Futures Markets Under Exchange Rate and Price Uncertainty*, *Journal of International Economics*. Volume 20, Issues 1–2, February 1986, Pages 83-98 // <https://www.sciencedirect.com/>
14. Krugman, P.R. (1989), *Exchange Rate Instability*, MIT Press, Cambridge, London. Shapiro, A.C. (1991), *Foundations of Multinational Financial Management*, Boston: Allyn and Bacon.
15. Vosgerau, H.-J. (Ed.) (1989), *New Institutional Arrangements for the World Economy*, Berlin: Springer-Verlag.

О ФАКТОРАХ ЭФФЕКТИВНОЙ РЕАЛИЗАЦИИ ИНВЕСТИЦИОННЫХ ПРОЕКТОВ

Мирхамидова Д. Н., Ахатова Ш. С., Соатов Ф. Й.

Старшие преподаватели кафедры “Корпоративное управление”

Узбекистан, Ташкентский Государственный Технический Университет им. И. Каримова

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ws/31052019/6520

ARTICLE INFO

Received: 11 March 2019

Accepted: 09 May 2019

Published: 31 May 2019

KEYWORDS

Innovation, corporate standards, modernization, risk, regress, assessment of expenses, benefit, calculation of cost of the capital, macroeconomic indicators, rate of inflation, growth rates of GDP, budget deficit.

ABSTRACT

In article researches on establishment of influence of geological and technology factors on efficiency of investment projects, determination of risks at implementation of investment projects in the oil and gas industry and feature and factors for successful implementation of investment projects are considered.

Citation: Мирхамидова Д. Н., Ахатова Ш. С., Соатов Ф. Й. (2019) О Факторах Эффективной Реализации Инвестиционных Проектов. *World Science*. 5(45), Vol.3. doi: 10.31435/rsglobal_ws/31052019/6520

Copyright: © 2019 Мирхамидова Д. Н., Ахатова Ш. С., Соатов Ф. Й. This is an open-access article distributed under the terms of the **Creative Commons Attribution License (CC BY)**. The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

Государственная инновационная политика – это составная часть социально-экономической политики, которая выражает отношение государства к инновационной деятельности, определяет цели, направления, формы деятельности органов государственной власти страны в области науки, техники и реализации достижений науки и техники. Она представляется в разрабатываемых правительством концепции социально-экономического развития государства на долгосрочную перспективу и программах социально-экономического развития на среднесрочную перспективу.

Формирование и осуществление государственной инновационной политики страны – обеспечивают органы государственной исполнительной власти. К разработке и реализации государственной инновационной политики могут привлекаться общественные объединения, действующие в пределах полномочий, установленных действующим законодательством. [1,2].

Одним из первых документов, принятых в 1992 г. в данном направлении, стало Постановление Кабинета Министров «О мерах государственной поддержки развития науки и инновационной деятельности», которое было направлено на укрепление научного потенциала, направление научных исследований на решение социально-экономического развития республики и усиление инновационной деятельности.

Кроме законодательных и подзаконных актов в ряде республиканских министерств и ведомств были приняты и введены в действие ряд отраслевых и корпоративных нормативов регулирующие развитие инновационной деятельности в корпорациях и иных хозяйственных объединениях самостоятельных хозяйственных объединений.

Например, формирование инновационной политики в системе НХК «Узбекнефтегаз» осуществляется на основе следующих отраслевых руководящих документов:

«Положение о Стимулировании работников предприятий и организаций за создание, освоение и внедрение научно-технических достижений в НХК «Узбекнефтегаз»» (РН 39.0-028:2004), которые устанавливают единые принципы требования, предназначенные для всех

акционерных компаний, предприятий и организаций (в том числе: высших учебных заведений и Академии наук РУз), участвующих в создании научно-технической продукции, изготовлении опытных образцов (партий) и промышленном использовании новой техники, инновационных разработок на объектах отрасли.

Накопленный за годы Независимости опыт модернизации хозяйственной системы Узбекистана наглядно показывает, что формирующийся в республике рынок инвестиций способен стать перспективным источником обеспечения растущих инновационных потребностей субъектов национальной экономики. Однако, для осуществления эффективной и продуманной инвестиционной политики, призванной формировать нужно создать благоприятный инвестиционный климат для иностранных и внутренних инвесторов.

В связи с этим особую актуальность приобретает организация управления инвестиционных проектов так как от этого может зависеть насколько мы можем эффективно инновационно обновлять национальную экономику для того чтобы в дальнейшем увеличить инвестиционную привлекательность Республики.

Совместные инвестиционные проекты, реализованные за годы независимости, заложили основу современного и динамично развивающегося комплекса.

НХК «Узбекнефтегаз» по праву может гордиться работой, проделанной за это время с ведущими мировыми компаниями.

С 1991 года при реализации инвестиционных проектов освоено более \$30,7 млрд. В ближайшей перспективе ожидается реализация свыше 78 проектов. Только в 2016 году в рамках Инвестиционной программы с участием иностранных инвестиций и кредитов реализовался 20 проектов общей стоимостью более \$16 млрд.

Ключевым моментом инвестиционного проектирования является идентификация и распределение рисков. При высоких рисках допускается ограниченный регресс, при котором осуществляются следующие шаги:

- оценка затрат и выгод проекта;
- оценка уровня риска проекта;
- расчет стоимости капитала;
- определение критериев качества и выработка заключения о том, хороший проект или нет.

Мировая практика показывает (таб.1) что в реализации и финансировании проектов может участвовать различные категории участников:

Таблица 1.

Участники	Роль в проекте
Спонсоры проекта	Компании и физические лица, непосредственно заинтересованные в результатах проекта. Они продвигают проект, согласовывают различные вопросы, получают соответствующие разрешения
Поставщики и подрядчики	Компании, имеющие договорные обязательства поставлять товары и услуги, связанные с данным проектом
Покупатели	Во многих проектах продукция не поступает на открытый рынок в этом случае проектная компания заранее заключает долгосрочный контракт с отдельным покупателем или группой на покупку определенного количества произведенной продукции
Правительство страны, в которой осуществляется проект	Выдача необходимых разрешительных документов, закупки, участие в качестве акционера, спонсора проекта, предоставление определенных гарантий
Управляющие проектом	Команда менеджеров, отвечающих за осуществление проекта Ключевое звено сделки по проектному финансированию
Долговые финансисты	Структуры, которые предоставляют проектной компании ресурсы в долг на договоренный период времени и на заранее согласованных условиях
Консультанты и советники	Специализированные компании и физические лица, компетентные в различных аспектах осуществления проекта.

Всякий инновационный проект имеет свое начало и конец, между которыми, он проходит определенные этапы. Этот период называется «жизненным циклом проекта», а этапы «папами жизненного цикла проекта».

В настоящее время нет единых стандартных способов деления всего периода существования инновационного проекта на этапы. Тем не менее, его реализация должна проявляться минимум в следующих этапах действий:

- Установление целей, которых необходимо добиться.
- Проектирование.
- Реализация проекта.
- Эксплуатация проекта.

Многие ученые экономисты, международные организации (Всемирный банк, UNIDO) склонны делить жизненный цикл проекта на три основные фазы: преинвестиционная, инвестиционная и эксплуатационная [3].

Проблема привлечения инвестиций - одна из ключевых проблем современного общества, включая и нефтегазовую отрасль. При этом объем притока инвестиций во многом зависит от инвестиционного климата под которым обычно понимают:

- политическую стабильность и ее предсказуемость в стране;
- основные макроэкономические показатели (уровень инфляции, темпы роста ВВП, объемы выпуска важнейших видов промышленной продукции, дефицит бюджета и др.) и их прогноз на будущее;
- наличие и степень совершенства нормативных актов в области инвестиционной деятельности;
- степень совершенства налоговой системы в стране;
- степень инвестиционного риска и др.

Узбекистан, в том числе нефтегазовая отрасль, отвечает всем критериям благоприятного инвестиционного климата в связи с стабильностью политической и общественной жизни в стране, ежегодным ростом ВВП в пределах 7-8%, значительными запасами углеводородов, принятыми постановлениями Президента и Кабинета Министров Республики Узбекистан об иностранных инвестициях, о гарантиях и мерах защиты прав иностранных инвесторов, что снижает степень риска при реализации инвестиционных проектов.

Одним из важных шагов в деле укрепления правовой базы обеспечения качества инвестиционного проектирования стало принятие "Положения о порядке разработки, проведения экспертизы и утверждения документации инвестиционных проектов", которое устанавливает порядок разработки, экспертизы и утверждения документации инвестиционных проектов.

Согласно установленному порядку, в инвестиционных проектах, рассматриваются несколько альтернативных вариантов, выбор конкретного из них зависит от сопоставления следующих аспектов успешности:

- в стратегии и границы проекта (виды продукции, воспроизводственная структура, другие виды деятельности);
- рынок и маркетинг;
- сырье и вспомогательные материалы;
- месторождение и окружающая среда;
- технология и оборудование;
- организация производства;
- трудовые ресурсы и обучение;
- временные границы, графики выполнения;
- бюджет.

Под риском реализации инвестиционных проектов понимаются возможные потери части ресурсов, недополучение доходов или появление дополнительных расходов по сравнению с вариантом, предусмотренным проектом.

Рисками, общими для инвестиционных проектов, реализуемых в различных отраслях экономики, являются:

- политический;
- социальный;
- экономический;
- экологический;
- юридический.

Особенности нефтегазовой отрасли формируют систему рисков, присущих только данной отрасли, в зависимости от стадии проводимых работ. К основным из них относятся:

- а) на стадии поисковых работ
 - риск неоткрытые месторождения;
 - риск открытия нерентабельного месторождения;
- б) на стадии разведанных работ
 - риск отклонения от оптимальной стратегии разведки;
- в) на стадии разработки месторождений
 - риск потерь, вызываемых неточным определением объема геологических и извлекаемых запасов;
 - риск строительства и ввода в эксплуатацию объектов (скважин) с низкими качественными характеристиками;
 - риск, вызываемый изменениями условий рынка сбыта нефти и газа.

СП «Gissarneftgaz» создано с целью реализации инвестиционного проекта «Ввод в разработку трудноосваиваемых месторождений и проведение геологоразведочных работ на нефть и газ».

В период реализации инвестиционного проекта в 2007-2016 годах существенных изменений в условиях рынка сбыта нефти и газа не было. В этих условиях технико-экономическая эффективность проекта зависела от подтверждения запасов углеводородов и объемов добычи нефти и газа, а также снижением материальных затрат, особенно на бурение скважин, составляющих более половины капитальных вложений.

На начало реализации инвестиционного проекта (2007г) суммарные запасы углеводородов составляли 69197, 7 млн.т.у.т (100%), в том числе запасы сухого газа - 82,3%, извлекаемые запасы конденсата - 10,2% и извлекаемые запасы нефти - 7,5%.

Как известно, имеется прямая закономерность между запасами углеводородов и возможными темпами их отбора. Исходя из этого при реализации инвестиционного проекта одним из основных направлений деятельности СП «Gissarneftgaz» явилось изыскание возможностей увеличения ресурсной базы в целях выполнения плановых показателей по добыче углеводородов. Данная работа была осуществлена в двух направлениях:

1. Уточнение геологической модели и подсчетных параметров запасов углеводородов на разрабатываемых месторождениях;
2. Проведение геологоразведочных работ на нефть и газ.

Ресурсная база СП «Gissarneftgaz» по состоянию на 1 января 2011г. увеличилась за счет прироста запасов УВ на 138%.

Можно сделать вывод о том, что прирост запасов углеводородов на месторождениях СП «Gissarneftgaz», осуществленный в 2006 - 2010 гг., обеспечил опережающую добычу газа и конденсата за этот период по сравнению с объемами, предусмотренными инвестиционным проектом.

Многолетняя практика разработки месторождений углеводородов свидетельствует, что возможные объемы добычи углеводородов при применяемых в настоящее время системах разработки в основном определяются геолого-физическими условиями эксплуатационных объектов, величинами запасов и степенью достоверности их подсчета. Правильная оценка запасов позволяет выбрать наиболее эффективные системы разработки, обеспечивающие достижение запланированного объема добычи углеводородов и технико-экономических показателей нефтегазовых проектов.

В связи с этим, во избежание возможных ошибок в планировании добычи углеводородов, естественно и технико-экономических показателей нефтегазовых проектов, особое внимание уделяется постоянному аудиту запасов углеводородов [8,9,10].

Не является исключением из этого установившегося правила и СП «Gissarneftgaz».

Аудит запасов углеводородов месторождений СП «Gissarneftgaz» осуществлен компанией США «DeGolyer and MacNaughton» в течении 2007-2009 гг., в соответствии с «Системой управления углеводородными ресурсами» (Petroleum Resources Management System (PRMS)), утвержденный в марте 2007 года Обществом инженеров-нефтяников, Всемирным нефтяным советом Американской ассоциацией геологов-нефтяников и Обществом инженеров по оценке нефти и газа [7].

Необходимо отметить то, что проведение аудита запасов углеводородов месторождений, позволило реально оценить их количество и планировать объемы добычи газа и нефти как бы являясь одним из залогов успешной реализации инвестиционного проекта по вводу в разработку трудноосваиваемых месторождений практически с начала его реализации. По

анализу динамики технико-экономических показателей инвестиционного проекта, проведенного специалистами СП «Gissarneftgaz» геологические, технологические и организационные мероприятия позволили свести к минимуму возможные риски при реализации инвестиционного проекта. Приращение запасов нефти, газа и конденсата, а также восстановление ранее ликвидированных и законсервированных поисковых и разведочных скважин позволили значительно улучшить технологические и экономические показатели инвестиционного проекта.

Например, уже к третьему году реализации проекта была достигнута максимальная добыча газа в объеме 7138,193 млн. м³, конденсата - 547 тыс. т и нефти - 164,6 тыс. т.

Высокие уровни добычи углеводородов также положительно отразились на экономических показателях. Практически с первого года реализации инвестиционного проекта была достигнута прибыль, которая также достигла максимума на третьем году в объеме 640,8 млрд. сум.

Естественно, высокие темпы отбора нефти привели к резкому снижению пластового давления и дебитов скважин разрабатываемых месторождений углеводородов (рис.1), что и отразилось на себестоимости добываемой продукции (рис.2).

Выводы. В целом, реализация инвестиционного проекта оказалась эффективной из-за минимизации геологических и технологических рисков.

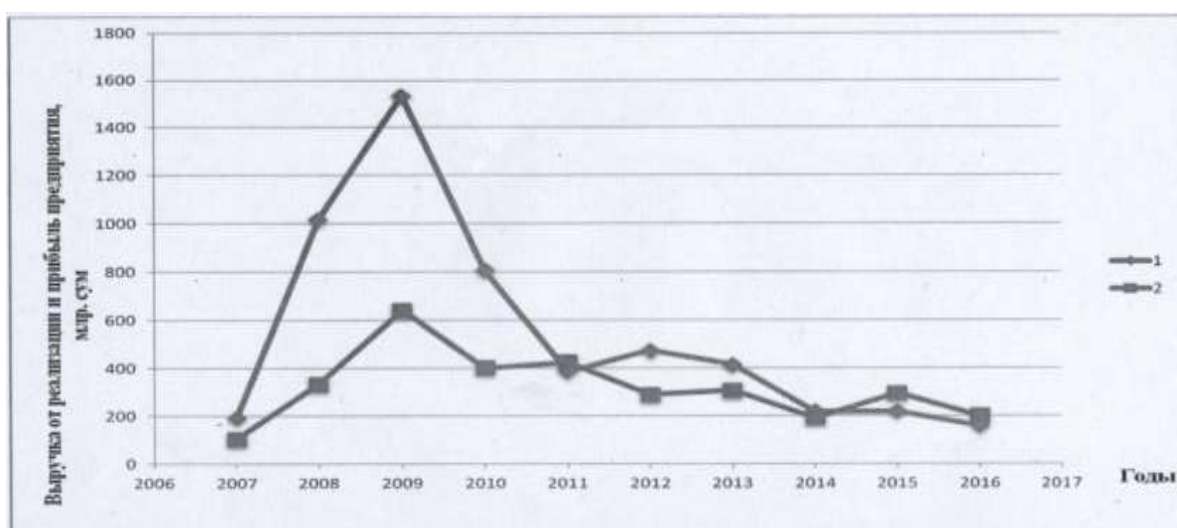

Рис. 1. Динамика выручки от реализации и прибыль
1-выручка от реализации; 2-прибыль предприятия;

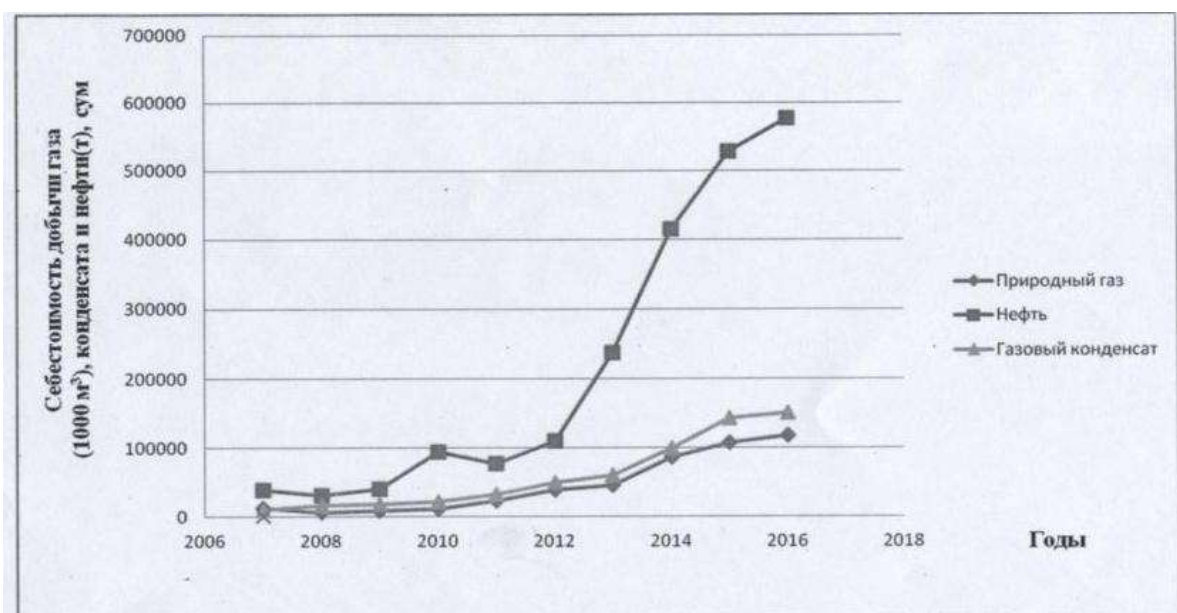

Рис. 2. Динамика себестоимости добычи газа, конденсата и нефти

Таким образом, благоприятные факторы при реализации инвестиционного проекта позволили достичь СП «Gissarneftgaz» высоких технико-экономических показателей, выражающейся:

- в увеличении запасов углеводородов;
- в увеличении темпов отбора газа и нефти;
- в снижении капитальных затрат;
- в снижении себестоимости добываемой продукции;
- в сокращении срока окупаемости капитальных затрат.

ЛИТЕРАТУРА

1. Постановление Президента Республики Узбекистан ПФ – 4947 от 07.02.2017 г. «Стратегия действий по пяти приоритетным направлениям развития Республики Узбекистан в 2017-2021 года».
2. Постановление кабинета Министров Республики Узбекистан №110 от 07.06.2007 г. «Положения о порядке разработки, проведения экспертизы и утверждения документации инвестиционных проектов».
3. Махур И.И., Шапиро В.Д., Ольдерогге Н.Г., Управление проектами: Учебное пособие/Под общей редакцией И.И. Мазура. 3-изд. – М.: Омега-Л. 2004.
4. Закон Республики Узбекистан «Об иностранных инвестициях». 30.04.1998 г.
5. Закон Республики Узбекистан «О гарантиях и мерах защиты прав иностранных инвесторов» 30.04.1998 г.
6. Закиров А.А. Экономика нефтяной и газовой промышленности Узбекистана. – Т.: EXTREMUM-PRESS, 2013. 432 с.
7. Техничко-экономическая эффективность работ по восстановлению и освоению ликвидированных и закон сервированных поисковых и разведанных скважин А.Ш.Норматов, П.М.Хайдаров, В.С. Ким, А.Х.Агзамов, Ж.К.НиязмурадовУзбекиский журнал нефти и газа – 2011, №4, -С, 27-29.
8. Емельянов Н.М., Проскуп В.И. Детермированный и вероятностный методы классификации запасов нефти и газа // Геология, геофизика и разработка нефтяных и газовых месторождений. – 2008. -№7 с. -7-13.
9. Клейменов А.В. Анализ влияния промышленных рисков на эффективность нефтегазовых проектов// Газовая промышленность. 2008 - №9. –С. 44-45.
10. Отмас А.А. К вопросу о достоверности оценок и геологических рисках при проведении геологоразведочных работ (на примере Калининградской области) // Геология, геофизика и разработка нефтяных и газовых месторождений. – 2006. - №8. –С., 35-39.

ФІНАНСОВА СКЛАДОВА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

д.е.н., Чечетова Н. Ф.,

д.е.н., Чечетова-Терашвілі Т. М.,

к.е.н., Лелюк Н. Є.,

Україна, м. Харків

Харківський національний університет міського господарства ім. О.М. Бекетова

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ws/31052019/6521

ARTICLE INFO

Received: 07 March 2019

Accepted: 15 May 2019

Published: 31 May 2019

KEYWORDS

fiscal decentralization policy,
budget system, local governments,
intergovernmental transfers,
financial sustainability, united
territorial communities,
decentralization.

ABSTRACT

The article analyzed the results of reform fiscal decentralization. Investigated the combined budget figures of communities that already have a direct relationship with the state budget. The state of intergovernmental relations. The main problematic aspects of fiscal decentralization reforms. Grounded key areas to improve the mechanism of fiscal adjustment and offered practical recommendations aimed at solving urgent problems of further implementation of reforms. Direction of future research is to assess the budgetary risks in the context of the reform of fiscal decentralization.

Citation: Чечетова Н. Ф., Чечетова-Терашвілі Т. М., Лелюк Н. Є. (2019) Finansova Skladova Detsentralizatsii: Suchasnyi Stan ta Tendentsii Rozvytku. *World Science*. 5(45), Vol.3. doi: 10.31435/rsglobal_ws/31052019/6521

Copyright: © 2019 Чечетова Н. Ф., Чечетова-Терашвілі Т. М., Лелюк Н. Є. This is an open-access article distributed under the terms of the **Creative Commons Attribution License (CC BY)**. The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

Вступ. Аналіз останніх досліджень реформи децентралізації підтверджує її позитивний вплив на соціально-економічний розвиток регіонів, водночас ураховуючи гостроту та актуальність цієї реформи і, зокрема, її важливої фінансової складової, можемо зазначити, що низка питань усе ще залишається для вивчення та визначення напрямів удосконалення.

Проблемі децентралізації присвячені численні праці як зарубіжних, так і вітчизняних науковців. Ці питання досліджували відомі вчені, такі як З. С. Варналій, Б. М. Данилишин, В. І. Жук, С. А. Романюк, С. М. Ромашко, І. З. Саврас, Р. Г. Селівестров, Р. В. Юринець, І. О. Луніна та ін. Серед зарубіжних науковців, які приділили увагу зазначеній проблемі можна виділити праці Р. Д. Барро, Д. Дж. Савоя, Б. Х. Хіггінса. У кожного з названих науковців є власне бачення проблеми децентралізації, шляхів її реалізації. Водночас, як зазначають більшість з науковців, реформа децентралізації, яка здійснюється в Україні, йде власним шляхом і не копіює досвід будь-якої іншої країни. Звідси виникають певні питання щодо удосконалення реформи та вироблення нових інструментів її реалізації.

Результати досліджень. До початку реформи децентралізації в Україні базовий рівень місцевого самоврядування був обмежений інституційно щодо виконання своїх повноважень які передбачені Європейською хартією місцевого самоврядування. Зокрема, був обмежений рівень передачі певних управлінських повноважень на місцевий рівень, який є максимально наближеним для споживачів публічних послуг, з врахуванням вимоги щодо додержання належних стандартів їх надання. Адже відповідно до Хартії, яку Україна ратифікувала у 1997 році, «міське самоврядування означає право і спроможність органів місцевого самоврядування

в межах закону здійснювати регулювання і управління суттєвою часткою суспільних справ, які належать до їхньої компетенції, в інтересах місцевого населення».

Більшість органів місцевого самоврядування мали низьку фінансову спроможність виконувати самоврядні та делеговані повноваження. Проте фінансовий потенціал міст обласного значення дозволяв органам місцевого самоврядування здійснювати свої повноваження на більш менш належному рівні. Відповідно, одним із перших важливих завдань початку реформи децентралізації було створення належних інституційних та фінансових умов для підвищення фінансової спроможності органів місцевого самоврядування для виконання своїх самоврядних та делегованих державою функцій. Вирішувати такі завдання передбачалося шляхом створення спроможних територіальних громад, із широкими повноваженнями, відповідним ресурсним забезпеченням та чітко окресленою відповідальністю перед громадою та державою. Реформа децентралізації влади передбачає внесення суттєвих змін в систему управління та вирішення глобальних, як для української регіональної спільноти проблем, а саме: зменшити залежність територій від центру; подолати інфраструктурну та фінансову слабкість громад; призупинити зубожіння сільської місцевості; зменшити рівень дотаційності громад; підвищити інвестиційну привабливість територій тощо. Самодостатні та потужні територіальні громади мають стати основою місцевого і регіонального розвитку країни.

Досліджуючи фінансову складову децентралізації вважаємо доцільним звернути увагу на поняття, які характеризують цю економічну категорію, зокрема, на такі поняття як фінансова та бюджетна самодостатність громад, які певним чином різняться за своєю суттю. Якщо поняття фінансової самодостатності території включає сукупність усіх фінансових ресурсів, то бюджетна складова є частиною цих ресурсів. Самостійність бюджету як один з принципів, що характеризують бюджетну систему регіону і країни в цілому, забезпечується наявністю власних джерел доходів і правом визначати напрями їх використання і витрачання. Саме обсяг бюджетних прав органів місцевого самоврядування показує дійсний рівень їх самостійно, є його найважливішою характеристикою, яка розкриває економічні відносини між певним регіоном та державою.

Також для успішного регулювання державою всієї системи бюджетних відносин важливе значення має вивчення такого базового поняття, як бюджетна забезпеченість місцевих громад, який покладено в основу механізму бюджетного регулювання, що застосовується як в Україні, так і за кордоном. Разом з тим економічний зміст цього поняття не визначений законодавчо. Натомість Бюджетний кодекс України містить визначення фінансового нормативу бюджетної забезпеченості, під яким розуміється «гарантований державою в межах наявних бюджетних коштів рівень фінансового забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими державними адміністраціями, виконавчими органами місцевого самоврядування, що використовується для визначення обсягу міжбюджетних трансфертів».

Водночас, слід звернути увагу й на те, що поняття бюджетної забезпеченості пов'язують з таким показником як доходи відповідного бюджету на одну особу. На наш погляд, не можна повною мірою погодитися з таким підходом, адже бюджет не тільки концентрує фінансові ресурси, але є й фондом їх використання. Більш прийнятним вважаємо показник бюджетної забезпеченості, який розраховується як видатки бюджету на одну особу. Таким чином визначається забезпеченість бюджетними коштами відповідного обсягу суспільних послуг, який держава фактично надає в розрахунку на кожного громадянина в сфері освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення, правопорядку тощо. Бюджетна самозабезпеченість спирається в основному на власні можливості і джерела надходжень до відповідного місцевого бюджету.

У затвердженій Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України Методиці формування спроможних територіальних громад від 8 квітня 2015 р. надається визначення спроможної територіальної громади, згідно з яким «територіальні громади сіл (селищ, міст), які в результаті добровільного об'єднання здатні самостійно або через відповідні органи місцевого самоврядування забезпечити належний рівень надання послуг, зокрема у сфері освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту, житлово-комунального господарства, з урахуванням кадрових ресурсів, фінансового забезпечення та розвитку інфраструктури відповідної адміністративно-територіальної одиниці».

За результати моніторингу соціально-економічного розвитку регіонів за 2018 рік за напрямом «фінансова самодостатність» перші п'ять міськ зайняли м Київ, Полтавська, Дніпровська, Харківська та Донецька області. А останні п'ять міськ серед областей України

зайняли Одеська, Запорізька, Закарпатська, Кіровоградська та Волинська області. Найбільший темп зростання доходів місцевих бюджетів (без трансфертів), у відсотках до попереднього року (2018 до 2017 рр.) мали такі області як Полтавська (127,5%), Харківська (122,2%), Тернопільська (119,7%), Херсонська (117,7%) та м. Київ (118,3%).

За 2018 рік доходи місцевих бюджетів (без трансфертів) у розрахунку на одну особу населення становили: по Україні – 6,3 тис. гривень, а по областях відповідно: Дніпропетровська - 8,0 тис. грн., Київська- 7,8 тис. грн., Полтавська – 7,6 тис. грн., Запорізька – 6, 8 тис. грн., Одеська – 6.8 тис. грн., Харківська- 6,4 тис. грн. В цих областях показник вищий за середній по Україні, а інших областях України показник доходи місцевих бюджетів (без трансфертів) у розрахунку на одну особу населення менший за показник по Україні.

Суттєвим кроком у впровадженні фінансової децентралізації було прийняття у 2010 році нової редакція Бюджетного кодексу України, яка була спрямована на приведення у відповідність положень окремих статей кодексу до Конституції України та Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні». Зокрема, цим законом були закладені підвалини для підвищення якості управління бюджетними коштами, демократизації та децентралізації фінансових ресурсів, що акумулюються в місцевих бюджетах. Водночас з прийняттям Податкового кодексу України було зроблено перший крок до зміцнення фінансової бази інституту місцевого оподаткування в Україні. Основний етап розвитку фінансової децентралізації в Україні розпочався наприкінці 2014 року коли була ухвалена Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. Концепція визначила напрями, механізми та терміни формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади для створення і підтримки повноцінного життєвого середовища для громадян, надання високоякісних і доступних послуг, задоволення інтересів громадян в усіх сферах життєдіяльності. Концепція визначила три цілі: об'єднати близько 12 тисяч громад у більшій ОТГ; визначити повноваження та керівну структуру областей і районів; реформувати систему фінансів з тим, щоб забезпечити відповідність між фінансуванням та новим розподілом повноважень.

Важливою перевагою децентралізації є близькість місцевої влади до населення, а частота взаємодії між ними дозволяє сформувати канали комунікацій, за допомогою яких громадяни можуть висловлювати свої інтереси. Місцева влада, володіючи самостійністю, з одного боку, отримує більше стимулів до збільшення доходів в рамках своєї компетенції, але при цьому не може переступити певні межі акумуляції ресурсів в силу відкритості економіки. З іншого боку, вона більш раціонально витрачає кошти, оскільки залежать від платника податків, які здатні більш точно визначити місцеві потреби в суспільних благах та раціонально використовувати накопичений інфраструктурний потенціал.

Ключовим моментом на шляху формування спроможних громад стало ухвалення Закону «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (5 лютого 2015 р.) та затвердження Методики формування спроможних територіальних громад (8 квітня 2015 р.), розробленої Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово комунального господарства України. Закон надав об'єднаним територіальним громадам такі самі повноваження, як у міст обласного значення; унормував прямі міжбюджетні відносини громад із Державним бюджетом; передбачив фінансову підтримку громад (загальний обсяг спеціальної державної підтримки розподіляється між бюджетами об'єднаних територіальних громад пропорційно їхній площі та кількості населення) тощо.

Фінансова децентралізація також відзначається своєю специфікою управління фінансами об'єднаних територіальних громад, а саме:

фінанси об'єднаної територіальної громади охоплюють територію декількох населених пунктів, що, відповідно, активізує змагальність окремих адміністративних одиниць у повноцінному наповненні бюджету об'єднаної територіальної громади;

запроваджуються прямі міжбюджетні відносини між бюджетом об'єднаної територіальної громади та державним бюджетом, водночас обсяг трансфертів має бути достатнім для фінансування, насамперед, соціальної сфери об'єднаної територіальної громади;

відбувається збільшення надходження фінансових ресурсів до бюджету об'єднаної територіальної громади, якими розпоряджаються органи управління об'єднаної територіальної громади;

чинне законодавство, яке регламентує функціонування об'єднаних територіальних громад передбачає, що якість та доступність публічних послуг, що надаються в об'єднаній територіальній громаді, не можуть бути нижчими, ніж до об'єднання.

Слід відзначити, що процес формування об'єднаних територіальних громад в Україні проходить достатньо інтенсивно. Так, станом на 2015 р. в Україні було сформовано 159 таких громад, водночас, станом на березень 2019 р.- вже 884 об'єднані громади, а територія сформованих об'єднаних територіальних громад складає більш ніж третину (38,5%) загальної площі України. У таких громадах проживає понад 9,1 млн людей (що становить 25,7% від загальної чисельності населення України).

Після внесення змін до податкового та бюджетного законодавства, основними податками, які наповнюють місцеві бюджети (міста обласного значення, районів, об'єднаних територіальних громад) стали: 60% податку на доходи фізичних осіб, 5% акцизного податку з реалізації підакцизних товарів, сто відсотків єдиного податку, податку на майно (нерухомість, земля, транспорт), плати за землю, податку на прибуток підприємств комунальної власності, плати за надання адміністративних послуг та 25% екологічного податку.

Найвагомішим результатом бюджетної децентралізації є зростання частки місцевих податків та зборів у доходах місцевих бюджетів з 2,5 % у 2012-2014 роках до 30 % у 2018 році, в основному за рахунок передання окремих податків та зборів до місцевих бюджетів. У 2018 році обсяг місцевих бюджетів вперше перевищив обсяг державного бюджету і склав 52 % консолідованого бюджету України. Для порівняння, у 2014 році ця частка складала 42 %.

Водночас слід зауважити, що на сьогодні фінансові ресурси місцевих громад формуються переважно за рахунок міжбюджетних трансфертів. Частка власних доходів місцевих бюджетів (загальний фонд) у ВВП у 2018 році становила 7,1 % (у 2014 році – 5,1 %), у 2019 році складе 6,8 % (прогноз), а самі власні доходи місцевих бюджетів зросли з 68,6 млрд грн. у 2014 р. до 234,1 млрд грн. у 2018 році, за прогнозом на 2019 рік – 267 млрд грн. Власні доходи на одного мешканця зросли з 203,4 грн. у 2016 році до 415,4 грн. у 2018 році (+31,5 %), а за прогнозом на 2019 рік складуть 503,9 грн. (+23,1 %).

Сумарний обсяг фінансового ресурсу місцевих бюджетів у 2019 році складе 588,9 млрд грн., що на 35,6 млрд грн. або на 6,4% більше, ніж у 2018 році. Аби збільшити ресурс місцевих бюджетів, на місцях залишаються надходження від: податку на доходи фізичних осіб від доходів за здавання в оренду земельних ділянок; 5 % рентної плати за видобуток вуглеводнів; земельний податок за лісові землі; 13,44% акцизного податку з пального. Загалом на 2019 рік для всіх територіальних громад залучено додатковий ресурс в обсязі 44,6 млрд грн. За оцінкою Міністерства фінансів України, доходи місцевих бюджетів у 2019 році зростуть у порівнянні з 2018 роком на 41,4 млрд грн. (на 16,6%) до 291,1 млрд грн.

Між тим, залишається проблемою практична залежність місцевих бюджетів від трансфертів з державного бюджету. В Законі України «Про Державний бюджет на 2018 рік» обсяг міжбюджетних трансфертів для місцевих бюджетів становив 314 млрд грн. З них міжбюджетні трансферти із загального фонду – 300 млрд грн., із спеціального – 14 млрд грн. У Законі України «Про Державний бюджет на 2019 рік» до місцевих бюджетів передбачено спрямувати загалом 40 різних видів дотацій та субвенцій, з них 29 субвенцій та 5 видів дотацій - з загального фонду державного бюджету. Це створює потенційну можливість «ручного» втручання у фінансову сферу об'єднаних територіальних громад.

У 2012 р. в Україні запроваджено новий механізм фінансового забезпечення регіонального розвитку – Державний фонд регіонального розвитку (ДФРР) у складі загального фонду державного бюджету України, що, на думку авторів відповідного рішення, мало сприяти зменшенню диспропорцій між регіонами. Згідно зі ст. 241 Бюджетного кодексу України, кошти ДФРР спрямовуються на виконання інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку, які, зокрема, мають на меті розвиток регіонів та відповідають пріоритетам Державної стратегії регіонального розвитку. Кошти ДФРР розподіляються таким чином: 80 % - всім регіонам відповідно до чисельності населення; 20 % - регіонам, у яких показник валового регіонального продукту в розрахунку на одну особу менше 75 відсотків середнього показника по Україні. Розподіл коштів Державного фонду регіонального розвитку є централізованим, адже цей «фонд», по суті, є лише статтею в Державному бюджеті. Незважаючи на конкурсні принципи фінансування, в останні роки спостерігається посилення адміністративного втручання в його діяльність.

За останніми даними функціонування ДФРР у 2015-2017 рр., переважна більшість проектів, що фінансувалися фондом, стосувалися комунальної та соціальної інфраструктури. Крім того, фонд фінансує тільки розвиток і капітальні витрати, і ці кошти не дозволено витрачати на фінансування розвитку людського капіталу (наприклад, на закупівлю освітніх чи консультаційних послуг). На травень 2019 року до фонду надано 18 887 проектів на суму 2755,0 млрд. гривень. Зокрема, від Харківської області надійшло 706 проектів на суму 32,4 млрд. гривень, які знаходяться на розгляді.

Вважаємо, що найбільш важливим питанням подальшої фінансової децентралізації є не питання удосконалення механізму централізованого фінансування, а розбудова сталих господарських комплексів, які можуть стати основою збільшення фінансової спроможності громад та, відповідно, підвищення якості життєдіяльності громади у довгостроковій перспективі. Тому базисом дієздатності громади у довгостроковому періоді має вважатися формування сталих власних джерел доходів на основі реалізації місцевого природного, економічного, людського та соціального потенціалів, залучення інвестиційних ресурсів, сприяння розбудові мережі місцевих комунальних та приватних підприємств, створення на цій основі достатньої кількості робочих місць, які одночасно є засобом інклюзії членів громади.

Крім того, створення об'єднаних територіальних громад надає громаді нові, розширені можливості для сприяння розвитку бізнесу на території громади, адже: відбувається спрощення адміністративних процедур завдяки розширенню повноважень самоврядування; збільшення фінансового ресурсу місцевого бюджету, який може спрямовуватись на проекти з підтримки бізнесу, муніципально-приватного партнерства; можливості реалізації масштабних проектів на основі міжмуніципальної співпраці, участі у міжрегіональній та міжнародній (в т.ч. транскордонній) співпраці. Створення середовища, «дружнього до розвитку», стає дієвим інструментом громади у конкуренції за залучення зовнішнього інвестування та, що значно важливіше, важелем, який запобігає витоку ресурсів з регіону.

Зміцнювати фінансову базу об'єднаних територіальних громад допоможе організація муніципальних позик та спеціальних фондів для фінансування окремих проектів за добровільною участю членів громади. Натомість чинне законодавство суттєво обмежує перелік можливих суб'єктів муніципальних запозичень. Зазначимо, що запроваджена у 2019 році заборона об'єднаним територіальним громадам розміщувати бюджетні кошти на депозитних рахунках суттєво ускладнила фінансування вартісних проектів, які потребують накопичення значних коштів, можливо, впродовж декількох років.

Вкрай популярними інструментами та механізмами залучення громадськості наразі є електронні петиції та громадські бюджети (бюджет участі, громадський бюджет, партисипаторний бюджет). Електронні петиції є дієвим способом активізувати громаду навколо конкретної проблеми, проте більшість петицій не доходять до стадії розгляду депутатськими комісіями задля реального вирішення та обмежуються відповіддю відповідно до Закону України «Про звернення громадян». Бюджети участі допомагають громадськості згуртуватися та дають практичний досвід залучення до ухвалення рішень та відчуття, що зусилля можуть бути дієвими. Разом із тим, визначення поняття бюджету участі відсутнє у Бюджетному кодексі, що може бути підставою для деяких органів місцевої влади його не запроваджувати. Окремо варто відзначити, що наразі громадськість майже не має впливу на процес формування та затвердження місцевих бюджетів, який є основним механізмом реалізації інтересів представників територіальної громади.

Висновки. У процесі фінансової децентралізації необхідно удосконалити механізм формування місцевих бюджетів України для того, щоб не тільки підвищити самостійність місцевих органів влади, але й перш за все створити умови для забезпечення повною мірою інтересів громадян щодо місцевих суспільних благ та послуг, ефективного використання бюджетних ресурсів і завдяки цьому створити умови для підвищення суспільного добробуту. Подальша реалізація реформи бюджетної децентралізації та забезпечення ефективності механізму бюджетного регулювання соціально-економічного розвитку потребує розширення прав місцевих органів влади, зміцнення їх бюджетної самостійності та визначення відповідальності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://zakon0.rada.gov.ua/rada/show/2456-17>;
2. Закон України «Про Державний бюджет України на 2016 рік» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://zakon0.rada.gov.ua/rada/show/928-19>;
3. Закон України «Про Державний бюджет України на 2017 рік» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://zakon3.rada.gov.ua/rada/show/1801-19>;
4. Закон України «Про Державний бюджет України на 2018 рік» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/rada/show/2246-19>;
5. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19>;
6. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://zakon5.rada.gov.ua/rada/show/280/97-%D0%B2%D1%80>
7. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-%D0%BF>
8. Методика формування спроможних територіальних громад Офіційний сайт Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово комунальних послуг України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://www.minregion.gov.ua/>;
9. Електронний ресурс. – Режим доступу: // <http://decentralization.gov.ua>.
10. Офіційний сайт Державної казначейської служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/index>

PUBLIC ADMINISTRATION

ADMINISTRATION AND REGULATION OF WATER SUPPLY AND SANITATION SERVICE SECTOR OF UKRAINE

Candidate of Law Iryna Krylova

Ukraine, Kyiv, National Academy for Public Administration under the President of Ukraine

Doctoral student

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ws/31052019/6522

ARTICLE INFO

Received: 29 March 2019

Accepted: 13 May 2019

Published: 31 May 2019

KEYWORDS

water supply and wastewater, services of centralized water supply and sanitation, of enterprises of the water supply and sanitation enterprises, water supply and sanitation enterprises, state regulation, public administration

ABSTRACT

The article deals with the sphere of services of water supply and sanitation of Ukraine as an object of public administration and regulation. The meaning of the notions "drinking water", "drinking water supply", "centralized water supply", "wastewater (sanitation)" and others are provided. The composition of water supply and sanitation services is analyzed. The questions of surface wastewater (water received and collected in the form of atmospheric precipitation), which are not included in the list of water supply and sanitation services, are considered. Modern models of management of enterprises of water supply and sanitation in Ukraine are considered, the overwhelming majority of which is direct communal management. The legal status and features of water supply and sanitation companies of communal property are determined. The peculiarities of realization of public-private partnership in the field of water supply and wastewater are considered, examples of existing lease / concession agreements of water supply and sanitation facilities are given. The legal principles of state regulation of the activities of water supply and sanitation enterprises and regulatory measures are considered. The legal principles and features of the state tariff policy in the field of water supply and wastewater are determined. The issues of quality of water supply and sanitation services, consumer rights protection and environmental regulation in the field of water supply and wastewater are considered.

Citation: Iryna Krylova. (2019) Administration and Regulation of Water Supply and Sanitation Service Sector of Ukraine. *World Science*. 5(45), Vol.3. doi: 10.31435/rsglobal_ws/31052019/6522

Copyright: © 2019 Iryna Krylova. This is an open-access article distributed under the terms of the **Creative Commons Attribution License (CC BY)**. The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

Introduction. The sphere of water supply and wastewater in Ukraine is a sphere of human life and society, an integral part of national security of the country, a priority area of the economy, a natural monopoly, etc. Due to historical and cultural traditions, the formation and development of the water supply and wastewater sector of Ukraine took place as an integral part of the sphere of housing and communal services. And only since 2002 the sphere of water supply and wastewater has been regulated by a separate law. State policy in the field of water supply and wastewater was formed under the influence of external and internal factors, and its effectiveness can not be mentioned. The state should provide for the satisfaction of the interests of the main subjects of the water supply and sanitation system with minimal negative consequences for each of them, because the successful functioning of the water management complexes of the settlements of the country depends on the cooperation of the state, local authorities, producers and consumers of services. However, for more than twenty years of reforming the

housing and communal services and water supply and sanitation, water supply and sanitation companies, being natural monopolists and having a guaranteed market for services, are loss-making, and the technical condition of their fixed assets requires significant investment. So far, at the state level, strategic development of the water supply and wastewater sector has not been defined, there are no clearly formulated mechanisms for creating conditions for balancing the interests of market participants, protecting consumers' interests in providing them with appropriate quality services at reasonable prices, creating conditions for the efficient functioning of water supply and sanitation companies, attraction of investments in the development of a water supply and sanitation economy, etc. And the fact that in the world practice the sphere of water supply and wastewater is one of the most attractive in terms of reliability and profitability of investments, only confirms the correctness of the chosen direction of research. In the main, this area of regulation was investigated by national scientists in technical and economic fields. In this regard, it seems necessary to systematize economic and legal research in the field of public administration and regulation of water supply and wastewater.

Purpose of the study: The main purpose of writing this article is to analyze the sphere of water supply and wastewater of Ukraine as an object of public administration and regulation.

Research results. The legal status of water supply and sanitation services in Ukraine at the national level is determined by the Law of Ukraine "On Drinking Water, Drinking Water Supply and WasteWater" (2012, January 10) (regulates the legal, economic and organizational principles of the functioning of the drinking water supply system, aimed at guaranteeing the population quality and safe for health the person with drinking water) and the Law of Ukraine "On Housing and Communal Services" (2004, June 24) (regulates relations arising in the process of provision and consumption of housing and communal services). The concept of "services for centralized water supply and sanitation" does not provide these Laws. However, the legislator has defined the sphere of drinking water, drinking water supply and wastewater, installed its elements: drinking water, drinking water supply, sanitation, and opened it. "Drinking water" - water intended for human consumption (water, packed, from pump rooms, bottling points, mine wells and sinking sources), for use by consumers for physiological, sanitary, household and household needs, as well as for the production of products, requiring its use, the composition of which according to organoleptic, microbiological, parasitological, chemical, physical and radiation indicators meets hygiene requirements. At the same time, the legislator noted that drinking water is not considered a food product in the system of drinking water supply and in points of compliance with the quality of drinking water. In other words, the Law specifies that drinking water in the drinking water supply system is not a commodity. "Drinking water supply" - activities related to the production, transportation and supply of drinking water to consumers drinking water, protection of sources and drinking water supply systems. The legislator distinguishes centralized and decentralized drinking water supply.

"Non-centralized drinking water supply" - provision of individual consumers with drinking water from sources of drinking water supply, using water bottling stations (including mobile ones), the use of drinking water preparation plants (appliances) and the supply of packaged drinking water. "Centralized drinking water supply" - economic activity to provide consumers with drinking water with the help of a complex of objects, structures, distribution water supply networks, connected by a single technological process of production and transportation of drinking water.

"Wastewater (sanitation)" - activities for the collection, transportation and treatment of sewage with the help of central sanitation or other sanitation and / or sewage treatment facilities. The legislator also identified a "centralized Wastewater (sanitation)" - economic activities for the removal and treatment of wastewater through a centralized sanitation system [21]. Thus, the production, transportation and supply of drinking water to consumers is defined as centralized water supply. A collection, transportation and treatment of sewage as sanitation.

At the same time, the legislator did not define the concept of "sanitation", their distribution to the sewage and surface, and, accordingly, did not resolve the issue of rainwater management. Consequently, the water obtained and collected in the form of atmospheric precipitation does not fall under the notion of sanitation. The law defines the system of centralized sanitation, as a set of technical means, including networks, structures, equipment (devices) for centralized sanitation and sewage treatment associated with a single technological process. In some settlements, sewage and surface sanitation systems are combined for the further general treatment of sewage [4, p.4].

Surface sanitation systems are defined as components of various objects of improvement of territories of settlements and beyond, the main purpose of which is engineering protection of territories from flooding and flooding. The purpose of the systems of surface sanitation is to ensure favorable living conditions of the population and the functioning of the infrastructure of settlements for the

purpose of engineering protection of these areas from flooding and flooding with surface sanitation, collecting and discharging into the treatment facilities of the most contaminated part of the surface runoff formed during periods of rain, melting of snow or from a sink, in emergency situations with breakouts of water supply and sanitation collectors, leakage from reservoirs, extinguishing fires, with oil streets and roads, etc. [4, c.8, 37-38; 12].

The method of organization of provision of services for centralized water supply and sanitation and management of the water supply and sanitation system of cities is the result of historical transformations in the country from centralized direct state administration from the time of the USSR to direct communal management since the independence of Ukraine. By abandoning the state monopoly on water supply and sanitation companies, the state transferred them to communal ownership of local territorial bodies [23]. The vertical system was destroyed, and the creation of a local water supply and sanitation system was given to the discretion of local governments, which (as history and practice showed) were not ready for enterprise management. Such excessive fragmentation of the administrative-territorial units led to the fact that it was extremely difficult for local self-government bodies to ensure stable economic development in territories that had small size or predominance in the demographic structure of part of the population of the working age [2]. As a matter of fact, local self-government bodies remained "one by one" with legal problems without proper legal support necessary for the functions of state regulation of subjects of natural monopolies; without proper technical and personnel support at the level of local state administrations, which are necessary for coordination of activities in the field of water supply and sanitation, planning of state financing of capital investments and ensuring the control of quality of drinking water supply.

Modern state of the water supply and sanitation system of Ukraine is serviced by 2716 water supply and sanitation enterprises mainly of communal property (except for cases when the ownership form is state, private or mixed), decentralized water supply and sanitation - enterprises of various forms of ownership [7]. In addition, objects of engineering infrastructure and urban amenities, including networks, facilities, equipment that are connected with the supply of water, gas, heat, as well as sewage and sanitation treatment, can not be privatized [22]. In accordance with the Law of Ukraine "On Local Self-Government in Ukraine" (1997, May 21), water supply, waste management and wastewater treatment, and the control of the quality of drinking water relate to the powers of the executive bodies of village, town and city councils in the area of housing and communal services [19].

The predominant form of management of enterprises of water supply and sanitation in Ukraine is direct communal management. Under this form, water supply and sanitation companies are in communal ownership and subordination of local governments, which provides for the approval of annual plans for the operation of water supply and sanitation enterprises, volumes of production, norms of specific expenditures of fuel and energy resources, investment programs, norms (norms) of drinking water supply, restriction of drinking water supply to the level of ecological armor, etc. The specifics of the legal status of communal enterprises are defined by the Commercial and Civil Codes of Ukraine, by the articles of association of enterprises. Communal unitary enterprises have the following characteristics: economic organization unitary type; is created by a decision of the local self-government body (authorized by it) in an orderly manner on the basis of a separate part of communal property; the functions of the owner of the property in relation to the utility company are performed by the authorized body, ie the authority to which the management unit is a communal unitary enterprise (executive committee of the relevant local council, management / department of the executive committee); operates on the basis of property that is in communal ownership and is secured by such an enterprise on the right of economic management (communal commercial enterprise) or on the right of operational management (utility nonprofit enterprise); the statutory fund of a communal unitary enterprise must be formed prior to its registration as an economic entity by the authorized body; the minimum size of the statutory fund of the communal unitary enterprise shall be established by the relevant local council; the name of the communal unitary enterprise should contain the words "communal enterprise" and an indication to the local self-government body, to which management enterprise belongs; absence of subordinated liability of the enterprise for obligations of the local self-government body and its authorized body; operational management of an enterprise is carried out by the head of an enterprise appointed by the authority to which the management company belongs and is accountable to this body; losses incurred by the communal unitary enterprise as a result of the execution of decisions of state authorities or local self-government bodies shall be reimbursed by the said authorities voluntarily or by a court decision [1; 19].

The legislator has defined the right of local self-government bodies to public-private partnership in the field of collection, purification and distribution of water. According to the Law of Ukraine "On Public-

Private Partnership" (2010, July 1), the objects of public-private partnership are: existing ones (by means of reconstruction, modernization, technical re-equipment) objects that are in state or communal ownership or belong to the Autonomous Republic of Crimea, including subsoil areas; created or purchased objects as a result of performance of the contract entered into within the framework of public-private partnership. In the framework of the implementation of public-private partnerships can be concluded contracts: concession; management of the property (only subject to the envisaging in the contract, concluded in the framework of the public-private partnership, investment obligations of the private partner); joint activity; other contracts. The legislator also allows the conclusion of mixed contracts, the terms of which are determined in accordance with the civil law of Ukraine [14].

The specifics of the lease or concession for water supply and sanitation facilities in communal ownership are determined by the relevant law. The decision on the transfer of the lease or concession of water supply and sewage facilities in communal ownership is taken by the respective village, settlement and city councils. The term of the lease agreement is from two to thirty years, the concession is from three to fifty years [20].

Here are some examples of concession transfer and lease of integral property complexes of Ukrainian water supply and sanitation companies (existing contracts) in Table 1.

Table 1. Current lease / concession contracts for water supply and sanitation companies

City, population	Description of the contract	Term of lease / concession
Odessa Population - 1 013 292 people (as of 01.01.2019)	The integral property complex of communal enterprise Odesvodokanal was transferred from 01.01.2004 to OOO "Infox Ltd." (branch "Infoxvodokanal"). At the time of the lease, the state of constructions and equipment of the enterprise was close to the critical one: the depreciation of fixed assets amounted to 55%, water losses in water supply networks - 42%, arrears for the used electric power - 25 mln. [11; 24].	49 year
Severodonetsk Population - 104,503 people (2018)	The integral property complex of the communal enterprise "Severodonetskvodokanal" in 2009 was transferred to the concession LLC Town Service [10; 24].	25 year
Bila Tserkva Population - 209,176 people (2018)	The integral property complex of the utility company "Bilotserkivvodokanal" in 2012 was transferred to the concession LLC "Belotserkivvoda". According to the concession contract, not all property complex was transferred to the concession, but only those objects connected with water supply and sanitation. The remaining property will continue to be serviced and maintained by the utility company "Belotserkivvodokanalom" [9; 6; 24].	15 year

Speaking about the forms of management of water supply and sanitation enterprises in Ukraine, it should be noted that the only enterprise with a delegated municipal form of management - a private joint-stock company PRAT "AK Kyivvodokanal", privatized in 1999 in accordance with the local program. 67% of the shares of the company belong to the Private Joint-Stock Company Kyivenergolding, 25% of the shares are the municipal communal property department of Kyiv, an executive body of the Kyiv City Council (Kyiv City State Administration), the remaining shares are shareholders of the labor collective [5]. The company serves the capital of Ukraine with an actual number of 4 million people.

The state regulation in the field of centralized water supply and sanitation is carried out by the National Commission that carries out state regulation in the fields of energy and utilities (NKREKP) and local authorities. The distribution of regulatory powers is based on the following principle: NKREKP carries out licensing of economic activities for centralized water supply (production and / or transportation and / or supply of drinking water to consumers) and / or sanitation (drainage and / or wastewater treatment) if centralized water supply and / or sanitation of economic entities are located in one or several settlements within the territory of one or more oblasts (including the city of Kyiv), the aggregate number of us the number of which is more than 100 thousand people and the volume of sales of which is respectively: from centralized water supply - more than 300 thousand m³ / year; from the centralized sanitation system - more than 200 thousand m³ / year; all the others - regional and Kyiv city state administrations. As of December 31, 2012, the state, represented by NKREKP, regulated the activity of 3% of business entities in the area of centralized water supply and sanitation of Ukraine, which accounted for 74% of the national market for

services in this area, while other 97% of enterprises regulate the activities of local self-government bodies, which is 26% of the market [3]. That is, in essence, the state retained the authority to regulate the activities of large water supply and sanitation enterprises. State regulation is carried out with the help of means of influence on water supply and sanitation enterprises: licensing of economic activity and control over observance of licensing conditions; tariff setting; establishment of individual technological standards for the use of drinking water; etc. [13].

State tariff policy in the field of water supply and sanitation is formed by the state in accordance with the Laws of Ukraine "On Prices and Pricing" (2012, June 21), "On Natural Monopolies" (2000, April 20), "On Housing and Communal Services" (2004, June 24), "On Drinking Water, Drinking Water Supply and Wastewater" (2012, January 10), "On State Regulation in the sphere of communal services" (2010, July 9) and is reflected in subordinate normative legal acts concerning tariff formation, respectively. Water supply and sanitation enterprises develop and submit to the authorized bodies (regulators) for approval the tariffs for centralized water supply and sanitation services with their justification. Tariffs for services are calculated on the basis of industry standard costs and must fully compensate operating costs and provide reliable work of central drinking water supply and sanitation enterprises [21]. The establishment of tariffs for centralized water supply and sanitation services is determined in accordance with regulatory acts, depending on the regulatory authority.

The tariffs for centralized water supply and sanitation in Ukraine are calculated:

- for licensees of the Kyiv city state administration and regional state administrations in accordance with the Procedure for the formation of tariffs for heat energy, its production, transportation and supply, services for centralized heating and supply of hot water, approved by the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 869 (2011, June 1) [16];
- for NKREKP licensors in the field of heat supply in accordance with the Procedure for the formation of tariffs for centralized water supply and sanitation, approved by the NKREKP resolution No. 302 (2016, March 10) [18].

According to the given standards, the tariff for centralized water supply and sanitation should be economically justified and represents the cost of a unit (1 cubic m) of centralized water supply or sanitation of the appropriate quality as a monetary expression of the amount of planned economically justified costs and planned profit. The current system of tariff formation in the sphere of water supply and sanitation, based on the use of the cost plus method (the essence of which is to cover the tariff of all costs incurred by the company water supply and sanitation). When setting tariffs, NKREKP (or another regulator) is guided by the principle of balancing the interests of consumers, business entities and the state: restricts the planned costs of licensees at an economically justified level, which must ensure the self-sustainability of their activities, provided that they are effectively managed and economically used, while providing for the necessary investments for the safe and sustainable operation of water supply and sanitation systems. In fact, according to the information of water supply and sanitation companies (licensors of NKREKP), the level of coverage of current service costs (excluding the investment component directed to the implementation of an investment program approved by the NERCP) is on average 60% -70%.

The quality of drinking water supply and sanitation is regulated by a number of regulatory acts. In particular, the Constitution of Ukraine proclaims the right of every person to a safe environment for life and health, to a sufficient standard of living; the state provides sanitary and epidemic well-being. The Law of Ukraine "On Drinking Water, Drinking Water Supply and Wastewater" (2012, January 10) declares the proper quality of drinking water supply and defines it as one of the principles of state policy [21]. The Law of Ukraine "On ensuring the sanitary and epidemiological well-being of the population" (1994, February 24) sets requirements for drinking water supply and places of water use. The Law of Ukraine "On Protection of the Population against Infectious Diseases" (2000, April 6) defines the rights and obligations of enterprises, institutions and organizations, regardless of the forms of ownership in the field of population protection against infectious diseases in order to provide population with drinking water. The Law of Ukraine "On Protection of Consumer Rights" (1991, May 12) regulates relations between consumers of goods, works and services and manufacturers and sellers of goods, performers of works and providers of services of various forms of ownership, establishes consumer rights, as well as defines the mechanism of their protection and the basis for the implementation of state policy in the field of protection consumer rights. In accordance with the Rules for the provision of district heating services, supply of cold and hot water and sanitation, approved by the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 630 (2005, July 21), centralized water supply and sanitation services should meet the requirements for water quality and pressure, as well as the calculated water consumption rates at the point of parsing. The rules for the use of centralized

municipal water supply and sanitation systems in settlements of Ukraine, approved by the order of the Ministry of Housing and Communal Services of Ukraine No. 190 (2008, June 27) determine the procedure for using centralized systems municipal water supply and sanitation. Rules of technical operation of water supply and sanitation systems of settlements of Ukraine, approved by the order of the State Committee of Ukraine for Housing and Communal Services No. 30 (1995, July 5) establish the order of technical maintenance of systems and structures water supply and sanitation of cities and other settlements of Ukraine. The system of standards in the sphere of drinking water and drinking water supplies includes national standards, international and regional standards that determine the methods of research (testing) of safety and quality of drinking water. In the area of drinking water and drinking water supply: the norms of drinking water supply; ecological norms of quality of water sources of drinking water supply; technological norms of drinking water use; technical conditions in the sphere of drinking water and drinking water supply (Art. 29) [21]. The hygienic requirements for the quality of drinking water of various types: water supply, packaging, filling stations (tanks, kiosks), pump rooms, wells, and also used in food enterprises for the production of products, are established by the State Sanitary norms and the rules "Hygienic requirements for drinking water intended for human consumption" (DSANPiN 2.2.4-171-10), approved by the order of the Ministry of Health of Ukraine No. 400 (2010, May 12). National Standard DSTU 7525: 2014 "Drinking Water. Requirements and methods of quality control" effective from 2015, contains norms of quality of drinking water and sets requirements for methods of its control in centralized and non-centralized water supply [8], and other national standards.

The powers of the Ministry of Regional Development, Construction and Housing and Communal Services include the preparation and publication of a National Report on the Quality of Drinking Water and the Condition of Drinking Water Supply in Ukraine, providing information on cases and causes to interested public authorities, civic organizations, enterprises, institutions, organizations and citizens. pollution of drinking water, the procedure for calculating tariffs for centralized water supply and sanitation services. The authority of the Ministry of Health is to approve indicators of safety and specific indicators of drinking water quality; approval of the list of reference methods for measuring the content (levels) of pollutants, residues of pesticides of drinking water. The powers of local self-government bodies include: decision-making on conducting state sanitary and epidemiological expertise of projects of economic activity that can negatively influence the quality of drinking water and drinking water supply systems; control over the quality of drinking water, use and protection of sources and systems of drinking water supply and sanitation; Providing information to the public about the quality of drinking water and the state of drinking water supply and sanitation. Water supply and sanitation companies constantly monitor the quality of water supply in the control areas of the water facility [21].

In the event of emergencies of anthropogenic and natural character that lead to the cessation of water supply to consumers, managers of drinking water supply companies are obliged to immediately inform the bodies that carry out state control in the sphere of drinking water and drinking water supply immediately in accordance with the established procedure, and to take measures the protection of sources and centralized water supply systems and the elimination of the causes and consequences of these emergencies and the organization of the work of drinking water bottling stations. In emergency situations of anthropogenic and natural nature, the financing of expenditures for the provision of drinking water to the population is carried out at the expense of state, local budgets and other sources not prohibited by law [21].

In case of breach of the water supply and sanitation company's requirements regarding the quality of water supply and sanitation services, the legislator ordered the enterprise to recalculate the amount of fees for services actually provided by reducing the amount of payment for the provision of services in accordance with the requirements [17]. At the same time, the procedure for confirming (challenging) by the consumer the fact of poor quality provision or non-provision of services for centralized water supply and sanitation in practice is very complicated and ineffective, as it is not prescribed in the legislation, nor does it foresee any other responsibility of the provider of services for centralized water supply and sanitation, except for making a recalculation.

The state guarantees the protection of consumers' rights in the sphere of drinking water, drinking water supply, in particular by: providing the population with drinking water of normative quality within the limits of scientifically substantiated norms depending on the area and living conditions; state support, regulation and supervision in the field; implementation of measures of organizational, scientific and technical, sanitary-epidemiological, environmental, economic, legal nature for improving the quality of drinking water, protection of sources and systems of drinking water supply, restoration of drinking water reserves; provision of compensation for damage caused to drinking water supply and sanitation

enterprises by consumers, etc. [21]. Among the mechanisms of protection of consumers' rights in the sphere of water supply and sanitation, the legislator provided only the right of the consumer to submit a claim to the water supply and sanitation company and the judicial mechanism for resolving disputed issues. However, the judicial mechanism of protection is long-lasting, expensive and not always effective for the consumer. In general, the national system of consumer protection in the water supply and sanitation sector can be described as complex, long-term and inefficient. The norms of the legislation on the protection of the rights of consumers of services are more declarative than effective. There are no clear mechanisms for implementing consumer rights protection in the field.

Environmental regulation and protection of water resources are carried out in accordance with the Water Code of Ukraine (1995, June 6) and the Law of Ukraine "On Environmental Protection" (1991, June 25).

Conclusions. Centralized water supply and sanitation services in Ukraine are services provided to consumers (population, enterprises, institutions, etc.) and include the production, transportation and supply of drinking water (centralized water supply); collection, transportation and treatment of sewage (sewage). Drinking water in the system of centralized drinking water supply is not a commodity, but is a service with appropriate qualitative and quantitative characteristics. The decision of the water supply, sanitation and wastewater treatment, monitoring of the quality of drinking water relates to the executive powers of local self-government. Models of management of water supply and sanitation enterprises are selected by the owners of enterprises, in most cases, by local self-government bodies, but taking into account state rules defined by the relevant laws. The majority of water supply and sanitation companies in Ukraine belong to communal property. The predominant form of management of enterprises of water supply and sanitation in Ukraine is direct communal management. The legal status of communal enterprises of water supply and sanitation is determined by the limited capacity of enterprises in the use of property, profit management, the approval of annual plans of activity, volumes of production, norms of specific expenditures of fuel and energy resources, investment programs, norms (norms) of drinking water supply, restriction of drinking water supply to the level ecological armor and so on. Local self-government bodies have the right to public-private partnership in the field of collection, purification and distribution of water in accordance with the Laws of Ukraine "On Public-Private Partnership" (2010, July 1) and "On the Specifics of Leasing or Concession Transfer of Objects in the Areas of Heat Supply, Water Supply and Sanitation Management, which are in communal ownership" (2010, October 21). State regulation in the area of centralized water supply and sanitation is carried out by the state regulator - NKREKP and local authorities depending on the location of centralized water supply and / or sanitation systems of economic entities in one or several settlements within the territory of one or more oblasts (including the city of Kyiv), from the aggregate population and volumes of sales of services. The state in the person of NKREKP regulates the activity of 3% of business entities in the area of centralized water supply and sanitation of Ukraine, accounting for 74% of the national market for services in this area (mainly large enterprises), the activities of other 97% of enterprises regulate local self-government bodies, which is 26 market%. State regulation is carried out with the help of means of influence on water supply and sanitation enterprises: licensing of economic activity and control over observance of licensing conditions; tariff setting; establishment of individual technological standards for the use of drinking water; etc. The current state tariff policy does not ensure the efficient functioning of water supply and sewage enterprises. The level of covering with actual rates of actual cost of services on average is 60% -70%. The quality of water supply and sanitation services serviced by the state is guaranteed by the state, but there are no clear mechanisms for confirming (challenging) by the consumer the fact of poor provision or failure to provide centralized water supply and sanitation services in practice. The national system of consumer protection in the water supply and sanitation sector is inefficient, costly and long-term. The norms of the legislation on the protection of the rights of consumers of services are more declarative than effective. There are no clear mechanisms and effective institutions for implementing the protection of consumer rights in the field. All issues raised concern the state policy in the field of water supply and sanitation, which is periodically reviewed taking into account the balance of interests of consumers and water supply and sanitation companies, accessibility and quality of services, consumer protection.

REFERENCES

1. Commercial Code of Ukraine (2003, January 16). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> [in Ukrainian].
2. Zhukov N.N. (2003). Sharing of the water supply and wastewater industry - the way out of the crisis. *State Committee for Housing and Communal Services of Ukraine*, 2, 62-66 [in Ukrainian].
3. Report on the results of NKREKP activities in 2018. Retrieved from: <http://www.nerc.gov.ua/?id=39678> [in Ukrainian].
4. Ignatenko O.P., Dutko O.R., Polevoi V.I & Shandruk V.I. (2013). *Construction and operation of surface drainage systems. Practical Guide*. 2 Edition. – Kyiv [in Ukrainian].
5. Information database of issuers "Agency for the development of the stock market infrastructure of Ukraine". Retrieved from: <https://smida.gov.ua/db/participant/03327664> [in Ukrainian].
6. The city water channel was transferred to the concession (2012). Retrieved from: <https://grif.ua/news/city/21327.html> [in Ukrainian].
7. National report on the quality of drinking water and drinking water supply in Ukraine in 2016 (2017). Retrieved from: <http://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/zhkh/teplo-vodopostachannya-ta-vodovidvedennya/natsionalna-dopovid/proekt-natsionalnoyi-dopovidi-pro-yakist-pitnoyi-vodi-ta-stan-pitnogo-vodopostachannya-v-ukrayini-u-2016-rotsi/> [in Ukrainian].
8. National Standard DSTU 7525: 2014 "Drinking Water. Requirements and methods of quality control" (2014, October 23). Retrieved from: http://iccwc.org.ua/docs/-dstu_7525_2014.pdf [in Ukrainian].
9. Belotserkivvoda Ltd. Retrieved from: <http://bcvoda.com.ua/pronnas> [in Ukrainian].
10. LLC "Town service". Retrieved from: <https://www.town.lg.ua/about.html> [in Ukrainian].
11. Infoxvodokanal. Retrieved from: <https://infoxvod.com.ua/information/istoriya> [in Ukrainian].
12. Law of Ukraine On Settlement Improvement № 2807-IV. (2005, September 6) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-15> [in Ukrainian].
13. Law of Ukraine On state regulation in the sphere of utilities № 2479-VI. (2010, July 9). Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2479-17> [in Ukrainian].
14. Law of Ukraine On Public-Private Partnership № 2404-VI. (2010, July 1). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17> [in Ukrainian].
15. Law of Ukraine On housing and communal services №1875-IV. (2004, June 24). Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1875-15> [in Ukrainian].
16. Resolution of Cabinet of Ministers of Ukraine On ensuring a unified approach to the formation of tariffs for utilities № 869. (2011, June 1). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/869-2011-%D0%BF> [in Ukrainian].
17. Resolution of Cabinet of Ministers of Ukraine On Approval of the Procedure for Converting Payments for the Provision of Services for District Heating, Supply of Cold and Hot Water and Sanitation in case of Failure to Provide or Provide Not in Full Volume Quality Reduction № 151 (2010, February 17). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/-laws/show/151-2010-%D0%BF> [in Ukrainian].
18. Resolution of NKERKP About approval of the Procedure for the formation of tariffs for centralized water supply and sanitation № 302. (2016, March 10). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0593-16> [in Ukrainian].
19. Law of Ukraine On Local Self-Government in Ukraine №280/97-BP (1997, May 21). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/280/97-%D0%B2%D1%80> [in Ukrainian].
20. Law of Ukraine On Specifics of Lease or Concession of Municipal Central Water Supply, Heat Supply and WasteWater Facilities № 2624-VI (2010, October 21). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2624-17> [in Ukrainian].
21. Law of Ukraine On Drinking water, Water supply and Wastewater № 2918-III. (2012, January 10). Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/-show/2918-14> [in Ukrainian].
22. Law of Ukraine On the privatization of state property № 2163 (1992, March 4). Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main> [in Ukrainian].
23. Resolution of Cabinet of Ministers of Ukraine On the delimitation of state property of Ukraine between the state (republican) property and the property of administrative-territorial units (communal property) №311 (1991, November 5). Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main> [in Ukrainian].
24. Register of concession contracts of objects of the right of communal (2019). Retrieved from: <https://data.gov.ua/en/dataset/3424b437-cba7-44ae-953e-f8f7256a5e3e/resource/92b7317e-f713-4965-b237-baacd99a9baa> [in Ukrainian].

SOCIAL COMMUNICATIONS

PUBLIC AND CULTURAL DIPLOMACY AS THE CHANNELS OF EUROPEAN INTEGRATION IDEAS PROMOTION: UKRAINIAN EXPERIENCE

PhD Student, *Tarnavska I. O.*

Ukraine, Dnipro, *Oles Honchar Dnipro National University*

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ws/31052019/6523

ARTICLE INFO

Received: 10 March 2019

Accepted: 06 May 2019

Published: 31 May 2019

KEYWORDS

public diplomacy, cultural diplomacy, European integration ideas, Ukraine.

ABSTRACT

The article demonstrates the results of the analysis of the existing approaches to the definition of the “public” and “cultural” diplomacy. Considering the controversial nature of the mentioned definitions, the main principles and practices of public diplomacy, which enable the process of informing, engaging and influencing the international audience by Ch. Ross as well as its structuring factors by J. Nye, are outlined. Ukrainian experience of the usage of public and cultural diplomacy means has been studied in view of their effectiveness in the process of promoting the European integration ideas.

Citation: Tarnavska I. O. (2019) Public and Cultural Diplomacy as the Channels of European Integration Ideas Promotion: Ukrainian Experience. *World Science*. 5(45), Vol.3. doi: 10.31435/rsglobal_ws/31052019/6523

Copyright: © 2019 **Tarnavska I. O.** This is an open-access article distributed under the terms of the **Creative Commons Attribution License (CC BY)**. The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

Introduction. Public diplomacy is a relatively new concept that emerged in the twentieth century in the USA and it was used to define the process of the communication between the government and society, the dissemination of the latest political messages within the country, and the way of interaction with other countries’ citizens (Defining Public Diplomacy, n.d.).

Galien E., introducing the “public diplomacy” term to the general public in 1965, highlighted that this phenomenon “deals with the influence of social attitude on the formation and implementation of the foreign policy. It involves the dimensions of international relations beyond traditional diplomacy..., including the formation of public opinion by the governments worldwide; the interaction of private groups and interests in one country with those in others... and the international flow of information and ideas” (as cited in Валушко І., 2017: 138).

Some scientists equate public diplomacy with the civic one, while others consider it to be an information and communication technology and an effective way of practical implementation of the country's communication strategies in the international arena. At the same time, whilst public diplomacy influences public opinion, it is not a propaganda as the first is based on an open, objective, genuine exchange and dissemination of information about the country, its values and ideals within the foreign audience.

The objective of the article is to determine the main directions of the promotion of European integration ideas, using the public and cultural diplomacy tools in Ukraine.

Research results. Taking into account the fact that the European values and ideals (the rule of law, respect of human rights, gender equality) are being spread among the Ukrainians in the context of the European integration process implementation, we came to the conclusion that the European Union is pursuing a policy of public diplomacy towards Ukraine, however in the framework of the Eastern Partnership policy, targeting six Eastern European countries (Ukraine, Armenia, Azerbaijan, Belarus, Georgia and the Republic of Moldova). The best example to illustrate this idea is the way of gender equality promotion among Ukrainian society, implemented through various initiatives, namely the

process of Ukraine's joining the UN Women global campaign "HeForShe" in 2018. The latter involved the conduction of different cultural and art events with a focus on gender issues promotion in a number of cities across Ukraine during a few weeks; introduction of the position of the Governmental Commissioner for Gender Equality Policy for the issue prioritization among the Ukrainian society etc. Overall, all of this distinguishes public diplomacy from PR-activities, because if the latter is usually aimed at promoting the goods or services, public diplomacy's objective is to promote certain intangible values and "public goods".

The majority of researchers point out that while classical state diplomacy involves the maintenance and development of the official relations between countries and communication at the level of the state political elite representatives and diplomats, public diplomacy is intended to provide a dialogue with the public of other countries for the process of their informing about the country, its advantages and features that allows simultaneously to influence the formation of their public opinion. Thus, public diplomacy is a tool for the promotion of the country's interests, influence on the audience abroad (not on the political elite, but on the ordinary citizens of other states) to implement its foreign policy, achieve political and strategic goals.

Researcher Ross Ch. rightly points out that globalization (the integration of human beings, peoples, economies) and the development of information and communication technologies (which unite people from different cultures, nations, countries and continents) are important factors and characteristics of the current international environment, in which the communication and dialogue in the framework of international relations take place. Although, while political decisions are also being discussed and adopted in the narrow circle of diplomats and high-level officials, their effective implementation in the 21st century is impossible without society engagement into this process. At the same time, Ross Ch. highlights that to influence the public opinion abroad, it is necessary to start with its own society. In this context, the researcher identifies seven pillars of public diplomacy, namely principles and practices that promote informing, involvement and impact on the international audience (primarily the public, not high-ranking officials). The first principle is related to the "public advocacy" and public diplomacy measures, aimed at promoting and protecting the country's national interests worldwide, and enabling its international obligations fulfillment. At the same time, the first and most important element hereof is the explanation of the country's policy, its priorities and goals among the international audience. This requires the development and implementation of a country's communication or information strategy with well-defined priorities, clear messages, effective resources and promotional channels for specific target audiences, involving the use of different formats, language, tools etc. The second principle should enable the explanation of the reasons and justification for the country's policy, along with the provision of an understanding of the country's political context, based on its cultural and value principles, and in case of the country's participation, for example, in the process of international conflicts or crises resolution, public diplomacy is regarded as an efficient instrument of public understanding of the country's position, its priorities and reasons behind some political decisions (Ross, 2003).

In this context Ross also provides a special role to stereotypes about the country, so they should be considered during the process of development of certain strategic information and communication documents and conduction of public diplomacy. As representatives of foreign civil society generate their assessments and judgments, based on a set of well-known characteristics and facts about the country, therefore public diplomacy is aimed to either confirm their assumptions or refute them (Ross, 2003).

The third principle is the necessity to formulate a clear, truthful and reliable public message (based on the analysis and selection of topics and problems, requiring public disclosure in the eyes of the world community), while it is important to divide the target audience into groups and formulate separate message for each of them, which will transmit the same idea whilst using different language, format, style, visuals and other technical characteristics. It is vital to note that researchers also underline the necessity to "test" the message among target audiences before its distribution to determine the level of its impact, effectiveness and necessity of its adjustment. This feature is determined by the fourth principle. At the same time, the efficiency of a political message is as an important characteristic of the modern world as its preciousness, according to Ross Ch., because, if the information about the country does not systematically appear in the international information space, this niche can be replaced by other information, which can carry false facts (misinformation), incorrect view or provide the explanation of the country's situation in such a way that can negatively affect or destroy the image of the country in the eyes of the global community. Consequently, every country should systematically work and be present in the global information space with its information, especially considering the opportunities, provided by the Internet, social networks and other modern information and communication technologies (Ross, 2003).

The fifth principle concerns the necessity for regular broadcasting of the key political messages to the internal and external audiences through national and international media, including not only traditional print and audiovisual media, but also Internet communications (social networks, online newspapers, mailing lists), conduction of events for media representatives, press tours, educational and cultural exchanges etc. According to the majority of researchers, a significant role in this case belongs to television with its superiority and the ability to transmit visual content, allowing for spread and any interpretation of the news (same events can be covered differently – positively, negatively, reliably or falsely) (Ross, 2003).

The next principle emphasizes partnership to be an important element, which involves the necessity to engage partners into the process of public diplomacy – business, international, humanitarian and non-governmental organizations, civil society, diaspora representatives and other actors who, in their turn, has the opportunity to disseminate information, promote the country, its values and culture among various target audiences, namely: representatives of the diaspora – among their circle of friends abroad, business – among their foreign partners etc. (Ross, 2003).

The last point is dedicated to the dialogue that should be carried out at the following level: the country has to listen to the international community while expressing its “own thoughts/views” through communication, since the lack of desire to listen and communicate with the external world could lead to more negative stereotypes about the state and badly affect its image. The researcher suggests conducting the outlined dialogue at the level of communication between citizens of different countries through their participation in exchange programs (for journalists, artists, scientists, students, youth etc.), allowing for certain stereotypes about the country and its citizens to be destroyed – this will contribute to the development of multiculturalism and the establishment of effective global dialogue and communication (Ross, 2003).

The similar views on public diplomacy also express J. Nye, however, he focuses on the three dimensions of the concept:

- 1) daily communication, which includes clarification of the context of certain political decisions taken in the area of home and foreign policy. At the same time, country officials, after having made some decisions, generally disseminate this information among national media, however, according to the scholar, it is also important to inform the foreign media about strategically important events and political decisions;

- 2) strategic communications that include a range of topics and messages, distributed among the national and global audiences;

- 3) the establishment and development of partnerships at an inter-community level, including participation of civil society at international exchanges, seminars, trainings, conferences and other similar events (Nye, 2004).

The main tools of public diplomacy are the conduction of joint public events and information campaigns abroad, the organization of exchange programs (for youth, students, civil servants, academics and other society groups) and language trainings, media materials distribution (via television, radio, print media and the Internet) etc.

In 2015, a new structural unit – the Office of Public Diplomacy – was opened within the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine. It is aimed at promoting the development of relations with the public, civil associations, international and national media; implementing the image, cultural and informational projects of Ukraine abroad; coordinating the activities of other executive bodies in these areas for the promotion of Ukrainian interests abroad and for the interaction with the general public.

Thus, while classical diplomacy enables dialogue at a high political level (between presidents, prime ministers, and ministers), public diplomacy enables communication at a lower level and helps reach different target audiences abroad, including citizens, public organizations, businesses, educational institutions etc. So, we came to the conclusion that public diplomacy is a way of communication between the government and foreign society with an aim of influencing the latter, its public opinion and develop a positive image of the country in the eyes of the mass foreign audience, rather than within the political elite. The tools of public diplomacy include mass media, the organization of information and awareness-raising campaigns, events. We consider public diplomacy to be an efficient way of contribution to the achievement of the country's political goals by “soft means”.

One of the components of the public diplomacy, which some scholars define as a separate form of diplomacy, while others emphasize on the necessity of its consideration under the public diplomacy concept, is the cultural diplomacy.

This phenomenon is relatively new in the field of national science, so the vast majority of studies of this term belong to foreign authors. However, the concept becomes of significant importance in the context of the implementation of the European integration course of Ukraine and the opposition to the hybrid war.

According to G. Lutsyshyn and A. Goncharuk, cultural diplomacy is a type of modern diplomacy and an effective mean of realization of political, economic, social, cultural and other vectors of country's development, as it enables the dissemination of information about the state through the organization and conduction of cultural, educational and art events, popularization of the history, language, culture of the state among the global community (Lutsyshyn & Goncharuk, 2017). M. Protsyuk considers cultural diplomacy as a tool of "soft power", which should become an element of state policy through its ability to provide solutions to the issues of national security, promote the formation of a positive image of the country and interethnic dialogue (Protsyuk, 2016). Thus, cultural diplomacy is a concept that includes aspects of the country's image formation, its interests' promotion, popularization of its culture, history, and values among the international community by cultural means.

The internal dimension of cultural diplomacy (the state domestic cultural policy) contributes to the creation of a unique cultural product that reflects the peculiarities, unique cultural codes of the state and its people, and by these means influences its quality and peculiarities of the retranslation in foreign political discourse. At the same time, in Ukraine there is a problem of lack of resources (financial, personnel and others), policy of popularization and state support of cultural initiatives.

One of the most successful practices in the implementation of the cultural diplomacy policy at an international level, namely the promotion and awareness-raising about the country's culture, history, language in the international relations area, is the issue of its institutional support, involving the functioning of cultural institutions of a certain country abroad. Some European countries have an extensive system of cultural institutions, such as the British Council (Great Britain), the Goethe-Institut (Germany), the French Institute and the Alliance Française (France), the America House (US), the Polish Institute (Poland) etc. – all of them have their representations in Ukraine. These institutions are intended to provide intercultural communication and promote the values and interests of the country in the foreign policy dimension.

In this context, Rozumna O. P. highlights the global trends in the cultural institutions functioning: state support (the country is interested in these institutions through their ability to promote its foreign policy interests); subordination to diplomatic institutions (foreign ministries, embassies etc.); provision of language learning services (language courses at a cultural institute, such as the possibility of studying French at the French Institute or Alliance Française, the German – at the Goethe-Institut etc.); the spread of values through the implementation of projects, the organization of festivals, events, the days or the years of languages (in particular, the British Council, the French Institute, the Goethe-Institut promote the European values in Ukraine. The French Institute regularly holds the annual French Spring, and with the diplomatic missions of other French-speaking countries – The Days of Francophonie in Ukraine. These initiatives include the conduction of dozens of arts, literature, music, cinema, theater events. Since 2016, the program for popularization of the study of foreign languages has been implemented in Ukraine, therefore, 2016 was announced as the year of the English Language, 2017-2018 academic year – the year of the German Language, 2018-2019 academic year is the year of the French Language); establishment of bilateral partnerships and cooperation (support and organization of joint initiatives by the representative and host countries); contemporary art support; a network structure (headquarters – representations in different countries – a system of regional offices) (Розумна, 2016).

Since the proclamation of the independence, cultural diplomacy in Ukraine has been implemented at the level of individual initiatives, projects, events realization or participation in international art events abroad. In particular, in 2012–2013, Ukraine organized an exhibition of works of a famous sculptor Pinzel in the Louvre museum, in addition, the country annually participates in the Frankfurt Book Fair. However, this activity is not systematic, clearly planned and strategically defined (included into the national official governmental plans and strategies), therefore it does not contribute to a full understanding of the cultural heritage, history, values of Ukraine by the international community, and also does not have the proper institutional support. According to most researchers, an effective solution is an institutional support of this sphere, and it is important to note that since the beginning of the 2000s, the issue of necessity to provide institutional support of cultural policy and the cultural diplomacy implementation was actualized in the country. As a result, the first step featured the creation of cultural and information centers at the embassies of Ukraine abroad, in accordance with the

Presidential Decree No.142/2006 as of February 20, 2006 “On the Cultural and Information Center within the Foreign Diplomatic Mission of Ukraine”. The purpose of these centers involved the development of international cooperation in the cultural, educational, touristic, sports spheres; dissemination of information about Ukraine, in particular regular news; promotion of history, culture, language; maintenance of contacts with Ukrainian diasporas (Про культурно-інформаційний центр у складі закордонної дипломатичної установи України, 2006). However, according to expert opinion, these activities were not highly effective and did not lead to achievement of progress in the popularization of Ukraine’s culture across the globe. In addition, the government took initiatives to introduce other cultural institutions, in particular the State Agency for Promotion of Ukrainian Culture, but they were not also of great success.

The events of the Revolution of Dignity, Euromaidan, the conflict in the East of Ukraine, the need to opposition to the hybrid war and the implementation of the European integration course contributed to the actualization of the issue of the formation of an effective system of cultural diplomacy and its institutional support for accelerating Ukraine's interests promotion in the world, its emergence in the international information and cultural environments, as well as to its clear positioning as a country with the European values. However, these elements require intensive work and joint efforts both from the government and the society. It is essential to remind that some initiatives have currently been launched to popularize Ukrainian socio-political and cultural issues, they are mainly taken so far by Ukrainian activists, young people, cultural actors who know foreign languages, who are open to intercultural communication, and strongly support European values. In particular, some volunteer activities, events and projects have been implemented abroad without any state support and participation, namely: one of the most striking examples is the implementation of the initiative by a group of Ukrainian activists, who visited a number of Dutch cities before the referendum in the Netherlands, dedicated to the support or denial of the Association Agreement between Ukraine and the EU in 2016, to convince Dutch citizens of the necessity to support this document and of its importance for Ukraine. This initiative shows the role of civil society in the achievement of country’s domestic and foreign policy goals. The “diplomats” of Ukrainian culture in the world are Ukrainian artist and director Vladislav Troitsky and art curator Pavel Gudimov. V. Troitsky founded the Kyiv Center of Contemporary Art “DAKH” in 1994, which, in addition to theatrical productions, introduces the Ukrainian music to the international audience through the organization of concerts of the well-known in Europe groups “DahaBraha”, Dakh Daughters (contemporary Ukrainian music using national folklore motifs) and the young musical group “TseSho”, the texts of the latter group are based on the up-to-date Ukrainian news (socio-political situation in the state). Pavel Gudimov, being a former member of the Okean Elzy group, is currently engaged into the implementation and promotion of Ukrainian cultural projects in the world, in particular: in 2007, the activist established the art gallery “I Gallery” to popularize contemporary art and is currently engaged into both the development of culture at the level in Ukraine through lectures, discussions, workshops, round tables, the implementation of museum projects within the state, and in the external discourse – the organization of exhibitions of Ukrainian artists abroad and the promotion of Ukrainian cultural products among the international community. In addition, on the initiative of sisters Natalia and Olga Pasichnyk, who are based in Sweden, a non-governmental institution “Ukrainian Institute in Sweden” (www.ukrainskainstitutet.se) was established in 2014 to promote Ukrainian culture (cinema, art, literature, music, language etc.) in the EU, spread objective information about Ukraine among Swedish population, form a positive image of Ukraine abroad through organization of artistic and charitable events.

On April 2019 a summary of the National Institute for Strategic Studies “The Priorities for Ensuring the Humanitarian Presence of Ukraine in the World” was published. It focuses on the necessity of carrying out the systematic deployment of humanitarian diplomacy, “including not only cultural and educational diplomacy, international presentation of history, but also scientific and technical diplomacy ... Ukrainians should be associated among the foreign community with not only certain historical achievements of the past, but also with the achievements of the present – the solution of complex scientific tasks (for example, the mathematical tasks on the densest packaging of bullets in 8 and 24-dimensional spaces using modular forms, solved by M. Vyazovska), successes in the scientific Olympiads (International Mathematical Olympiad-2017, Queen’s International Innovation Challenge-2017, Robot Launch-2017 , Infomatrix-2018, Beijing Youth Science Creation Competition-2018, the European Mathematical Olympiad-2018 for girls), the authorship of videogames (such as STALKER, Cossacs, World of Warplanes, Venom. Codename: Outbreak, Warface, Cryostasis) and startups (PassivDom, Petcube,

Cardiomo, Effa, SolarGaps, Senstone, Flasty etc.),” which is stated in the document (Пріоритети забезпечення гуманітарної присутності України в світі: резюме, 2019).

Thus, after considering the individual initiatives of civil society and activists, it is important to stress that this activity requires active involvement of the state in this process, that includes the provision of adequate institutional support, strategic planning and effective practical implementation.

With the signing of the EU-Ukraine Association Agreement, some progress has been made on this path, namely: discussions about the necessity of carrying out public and cultural diplomacy at the state level with the involvement of relevant specialized bodies were established and led to the creation of the Department of Public Diplomacy in the Ministry of Foreign Affairs in 2015, including the Department of Cultural Diplomacy as a separate unit. Another issue, which is of utmost importance, was the creation of a Ukrainian Institute – an institution, aimed at promoting Ukrainian culture and the country’s image by cultural diplomacy means, with the active participation and support of the activities of the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine and the Ministry of Culture of Ukraine. In 2017, the Cabinet of Ministers issued a decree No. 430-r from June 21, 2017, “On the Establishment of a State Institution “Ukrainian Institute”. The institution has been operational since 2018. The main results of its activities have regularly been presented on its official website <http://ui.org.ua>. In this context, it is important to study some features of the functioning of this cultural facility according to its Charter.

State Facility “The Ukrainian Institute”, or shortened UI, is aimed to provide a comprehensive presentation of Ukraine in the world to improve the level of understanding and perception of the country in the international arena and contribute to the formation of a positive image of Ukraine abroad. The main tasks of the Institute include the increase in the recognition of Ukraine abroad; development of international dialogue through participation in international art projects etc.; exchange of experience in the field of civil society development, promotion of values; popularization of the Ukrainian language and culture. These tasks are planned to be carried out by the following means: regular presentations of Ukraine abroad, organization and conduction of events on informing about the social, political and cultural issues in Ukraine among the international community; development and distribution of Ukrainian cultural product globally (printed, audiovisual and various new forms – videos, blogs, leaflets, films); participation in international cultural and socio-political events; organization of joint events, international exchanges between Ukrainian and foreign experts, journalists, youth, and the public; implementation of joint intercultural projects, establishment of international cooperation; popularization of Ukrainian language and literature abroad, its translations into foreign languages. It is vital to add that the control over the activities of the Institution will be assigned to the Supervisory Board, and funding will be provided by the country, charitable contributions and donor assistance (About the Establishment of the State Institution “Ukrainian Institute”, 2017).

In our opinion, this institution will become an effective element of the system of cultural diplomacy and will help promote the interests of Ukraine in the world, contribute to solution of certain political issues, establishment and maintenance of cooperation, and conduction of political dialogue with the international community, formation of a positive image of Ukraine globally. Although all of these outlined tasks, functions and goals of this institution are currently theoretical, and the effectiveness of their implementation will depend on the expediency and the quality of planning and practical steps for their implementation may take more than one year. Moreover, the lack of legislative regulation of certain issues, the imperfection of the mechanism of cooperation and interaction between authorities, the low involvement of the expert community and the public into the issue of creation and participation in the Institute activities, the need to develop an effective mechanism for strategic management and cultural marketing of the institution etc., are significant constraints on the path of productive functioning of the “cultural body”. It is essential to add that the Ukrainian Institute is also aimed to help introduce European practices into Ukrainian culture and promote European integration of Ukraine within the global cultural space.

Conclusions. Thus, public, and its type – cultural, diplomacy, is an important element and instrument of the implementation of European integration policy of Ukraine, but the analysis allows us to conclude that it is implemented more at the level of realization of private initiatives by civil society representatives and activists, and not at the state level which can be explained by the lack of resources, the bureaucracy of certain procedures, which serve as a significant obstacle to the process of building an effective institutional model of cultural diplomacy in Ukraine.

It is important to highlight that in the absence of a clear national information policy, citizens abroad perceive Ukraine primarily as a large country, which border with the EU member states, has a high level of corruption, a weak economy, political instability and a continuing conflict in the East,

respectively, as notes the famous Ukrainian writer Serhiy Zhadan, in the lack of objective and regular information about Ukraine in the international information space, the global community will automatically perceive any information about Ukraine (true or false) as credible and thus form such a view about the state. Thus, civil diplomacy as a kind of “soft power” is an effective tool on the way of changing the attitude and representation of the global community about Ukraine and the formation of its positive image in the eyes of foreign citizens.

REFERENCES

1. Defining Public Diplomacy (n. d.). University of Southern Carolina. Retrieved from: <https://uscpublicdiplomacy.org/page/what-pd>.
2. Nye J. (2004). Public Diplomacy in the 21st Century. What factors need to be considered to explain U.S. policy to audiences abroad? May 10. Retrieved from: <https://www.theglobalist.com/public-diplomacy-in-the-21st-century>.
3. Ross Ch. (2003). Pillars of public diplomacy. *Harvard International Review*. Vol. 25. № 2. P. 22. Retrieved from: <http://hir.harvard.edu/article/?a=1117>.
4. Валюшко І. (2017). Дипломатія України у вимірі інформаційної безпеки країни. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. Вип. 13. С. 137–142.
5. Луцишин Г., Гончарук А. (2017). Особливості розвитку культурної дипломатії України в сучасних умовах. *Humanitarian Vision*. Vol. 3. No 1. P. 25–30. Retrieved from: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/39956/2/2017v3n1_Lutsyshyn_H-Peculiarities_of_the_development_25-30.pdf.
6. Пріоритети забезпечення гуманітарної присутності України в світі: резюме (2019.). Retrieved from: <http://www.niss.gov.ua/doslidzhennya/analitichni-materiali/gumanitarniy-rozvitok/prioriteti-zabezpechennya-gumanitarnoi>.
7. Про утворення державної установи “Український інститут”: Розпорядження КМУ від 21 червня 2017 р. № 430-р. (2017). Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/250094619>.
8. Процюк М. В. (2016). Публічна та культурна дипломатія як засіб «м’якої сили» України: запозичені моделі, реальні кроки та стратегічні пріоритети. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. №. 23 (2). С. 21–28. Retrieved from: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nvdau_2016_23\(2\)_5.pdf](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nvdau_2016_23(2)_5.pdf).
9. Розумна О. П. (2016). Культурна дипломатія України: стан, проблеми, перспективи. Retrieved from: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/kultu_dypl-26841.pdf.

PEDAGOGY

LEARNER-CENTERED APPROACH TO BUILDING LEXICAL COMPETENCE IN SPEAKING FOR PROSPECTIVE EXPERTS OF HOSPITALITY AND RESTAURANT SERVICE

Senior Lecturer, Iryna Skril

*Ukraine, Lviv, Lviv Professional College of Hospitality, Tourism and Restaurant Service;
Head of Department of Foreign Languages*

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ws/31052019/6524

ARTICLE INFO

Received: 17 March 2019

Accepted: 26 May 2019

Published: 31 May 2019

KEYWORDS

learner-centered approach,
communicative activities,
teaching methods, hospitality and
restaurant service.

ABSTRACT

The article deals with the learner-centered approach to building lexical competence in speaking for prospective experts of hospitality and restaurant service. According to modern methodical principles the main aspect of teaching foreign languages are made on a learner-centered approach. Activities often create a sense of community within the class. The such as meeting the guest in the restaurant, showing the guest to the table, taking an order, dealing with complaints are held. From the analysis, it was concluded that learner-centered approach that developed the speaking skill through the realization of meaningful and authentic tasks.

Citation: Iryna Skril. (2019) Learner-Centered Approach to Building Lexical Competence in Speaking for Prospective Experts of Hospitality and Restaurant Service. *World Science*. 5(45), Vol.3. doi: 10.31435/rsglobal_ws/31052019/6524

Copyright: © 2019 **Iryna Skril**. This is an open-access article distributed under the terms of the **Creative Commons Attribution License (CC BY)**. The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

Introduction. Modern methodology states the ideas and principles in teaching such as recognition of paramount learning process and access to information; the value of cooperation including the usage of dialogues, polylogues, improvisation and role play as the main form of work; recognition of the equality of cognitive and creative opportunities for all students, and conscious students participation in learning; active position of a student in learning; communicative principles, which envisages the construction of the learning process as a model of the real communication process; taking into account individual-psychological features of the student in learning.

All this principles are interrelated. The implementation of each principle alone can not lead to some efficiency studies, but is much more effective introducing of all guidance system as a whole.

Important role in learning foreign languages play the perception processes. Individual features of perception display in its completeness, accuracy, speed. They are characterized by integrity, emotionality if students attention is attracted by the facts (synthetic type), or predominant analysis when attention is directed to the meaning and explanation of facts (analytical type), sometimes observation and description of facts are combined with their explanation (analytical-synthetic type). This shows the need for individualization of means and learning forms, learner-centered approach.

It may be used for the training of for prospective experts of hospitality and restaurant service, because students find themselves in the real situation which may occur to them in their future profession.

Students learn how to behave and what to do, and express their thoughts and knowledge in English. The professions such as restaurant manager, receptionist, event coordinator, hotel manager, sales consultant are very popular now, and they need special attention. And through communicative activities of learner-centered approach the students have a great opportunity to combine and practice

their professional skills and English language. Students easily speak in class when there is a good atmosphere, the language is suitable for the level, the topic is appropriate and the tasks are apposite and well-organized [2]. And very often the lessons are held in the restaurant or hotel (where they have practice), so the students can really feel the situation in real atmosphere.

The reviewed literature shows that the formation of lexical competence and similar communicative activities have been studied by a large number of researches (O. Bihych, V. Buhbinder, I. Zadorozhna, L. Morska, N. Mykytenko, N. Minina, S. Nikolaieva, Ye. Passov, I. Semeriak, O. Tarnopolsky, D. Tereschuk). The works dedicated to learner-centered approach have been described by R. Baldauf, H. Brown, J. Cornelius-White, K. Moni, S. Schiller. The technologies of teaching foreign language have been analyzed by scholars such as I. Bim, M. Gredler, R. Milrood, E. Polat, G. Neuner, J. Richards, W. Rivers, E. Rogers, M. West and others. However, the development of prospective experts' of hospitality and restaurant service speaking skills by using learner-centered approach has not achieved sufficiently thorough consideration.

Purpose of the study: to analyze the learner-centered approach to building lexical competence in speaking for prospective experts of hospitality and restaurant service.

Research results. In the learner-centered approach means teaching students a foreign language in a class with a common program, but with their individual and psychological features. It is determined such basic tasks and goals of learner-centered approach:

- filling in gaps in initial level of student's knowledge of foreign language, and timely removal of the new gap, if such appears;
- developing intellectual outlook, psychological processes and qualities of student personality, which play a leading role in the learning of foreign language;
- activating and stimulating learning and educational activities of students.

It may be practically implemented by using different kinds of individualization. The highest level of interest and success in studying a foreign language is achieved at the ratio of external and internal motivation as 70% to 30%, so it comes to the so-called motivating individualization.

Regulated individualization is a directed on a teacher taking into account the actual level of knowledge and skills of students at each stage of the educational process, the possibility of simplification and variation of tasks for the less prepared students and complications for well trained and interested in foreign language students. The technique also implies reproduction and acquirement of social experience, which promotes human behaviour formation and enhancement [3, p. 333].

Changes in education require a different approach to learner-centered teaching. At the forefront comes forward synergy (cooperation) in the learning process. Human beings are social beings who need to communicate to each other [4].

It is clear that training will only be productive, when it is accomplished in cooperation and collaboration with student and teachers, in certain types of work may replace cooperation between students. This education model is based on the need for active positions in student learning, teacher - a leader and a student - an employee who takes an active position.

Synergetic education as individual-oriented provides the use of such general methodological principles as ***the principle of individualization of education:***

- knowledge mastering by the students must pass in rate of their abilities and only minimum is general obligated;

- talented students should receive the maximum opportunity to develop their capabilities;

and the principle of maximal approaching of educational material to the realities of life, close to students:

- this will promote understanding of the knowledge importance and development of appropriate conscious motivation.

Many strategies and teaching methods contribute to the implementation of these principles in practice, and among them such as:

- debates
 - role playing game
- as methods of interaction (synergistic) teaching
- discussion
 - role playing
 - games
 - simulations
- as methods based on experience

Games and simulations have become an essential part of language and science education since the late 1950s [1, p. 571], and are considered to be widely used techniques of the communicative approach to language teaching and learning. A role play always implies simulation of a situation, thus, it is sometimes referred to as “simulation,” “game,” “role-play,” “simulation-game,” “role-play simulation,” and “role-playing game” [8]. Role plays are based on the principles of collective work, practical utility, competition, maximum participation of each student and unlimited creative activities [7, p. 334]. According to O. Tarnopolsky, simulations are mostly believed to be linked to professional content matter – including the content of professional communication in the target language, and they focus not so much on communication situations but more on the functions of professional activities being modelled in them [6, p. 30, 36].

Both methods include communicative activities to build lexical competence in speaking, which have certain advantages, such as:

- related to the activity in which students receive a role they should play;
- used to learn about the processes that occur in other groups, or feeling other participants in the game;
- teacher only gives students a task and offers to play roles, students choose how to do this;
- students really like the opportunity to be in someone’s place;
- creates a favorable opportunity for discussion.

The quality of mastering a foreign language activity by a student is largely due to the influence of individual psychological processes. At the present stage of development methodologies it is shown the need of consciously mastering of foreign language skills and abilities with support upon the thought processes of analysis and synthesis. Acquired by the following skills and abilities are more flexible and stable. Thinking is characterized by different features such as independence, depth of understanding and speed. Thinking works in unity with the speech. The presence of individual differences in thinking requires the use of different methods of teaching. Some of the possible teacher roles are:

- Facilitator - students may need new language to be ‘fed’ in by the teacher. If rehearsal time is appropriate the feeding in of new language should take place at this stage.
- Spectator - The teacher watches the role-play and offers comments and advice at the end.
- Participant - It is sometimes appropriate to get involved and take part in the role-play yourself.

Learner-centered education broadly encompasses methods of teaching that shift the focus of instruction from the teacher to the student. The teacher still has an authoritative role, but the students and the teachers play an equally active part in the learning process. The primary goal of the teacher is to coach and facilitate students’ learning and comprehension of the subject material. Here there are some characteristics of learner-centered learning:

Students work harder than teachers: In most classes, teachers are doing too many learning tasks for students, ask the questions, add detail to their answers. It is necessary to offer the examples and organize the content. They do the preview and the review. Teachers should extend part of those responsibilities to the learners.

Students learn from students as well: Students can learn from and with each other. Certainly the teacher has the expertise and an obligation to share his/her knowledge, but teachers can learn from students as well.

Students learn more by experiences and active involvement: Teachers nurture students’ natural curiosity as students ask questions to complete the assignments.

Students apply new learning to real-life, authentic experiences: Classes focus more on skills that we can use in real-life. Classes that to not have real-life application hardly ever motivate students to engage in meaningful learning.

Students receive frequent directed, and timely feedback: As students complete some assignments, teachers typically ask learners or groups of learners to talk and compare their results with peers.

Students are encouraged to explain material to themselves and others: If students are creative enough, they can think about ways to introduce a topic that involves the students in the process.

Students regularly engage in communication: Students need to communicate with each other and that is why this approach to teaching bring more benefit than teacher-centered instruction. Students can introduce a topic, receive feedback from others and complete assignments collaboratively.

Students know what they are learning and why: Teachers who have adopted a learner-centered approach state what they expect their learners to accomplish by the end of the class and make sure they give clear instructions about the behavior and dynamics he/she expects to see in class.

Students use personalized technology to produce: Students learn by doing so technology, specially mobile phones and tablets which are easier to handle and use than computers can really boost engagement and motivation. If teachers want their students to create, one of the cheapest and engaging ways is using the resources available on the internet.

A higher degree of engagement: Students standing up and talking to others to complete some assignments creates more opportunities to talk and learn from others. Since receptive skills are the ones necessary to learn new things, listening to others is crucial for the successful repetition of new vocabulary.

In language acquisition, speaking and trying to communicate with others are considered the principal focus as well as in task-based learning [5]. Classification of tasks is based on conversations and interaction. This classification includes jigsaw tasks, information-gap tasks, problem-solving tasks, decision-making tasks and opinion exchange tasks. Here some examples of activities to provide suitable opportunities for productive use of the language:

I. Terminal Objectives:

Students will be able to identify the nature of a conversation between two people, suggest reasons for it and give advice to the participants in it.

Students will be able to share information about the promotion practices of one hotel and be able to give an opinion about the suitability of the practices.

Enabling Objectives:

Students will be able to identify the use of opposites in the conversation.

Students will be able to use the indirect expression, “X said/told/asked that...” to share information.

Students will list positions in a hotel, from lowest to highest.

Students will be able to explain the meaning of the word “promote”.

Students will be able to state good and bad reasons for promotion in a hotel, including opposites (i.e. “He works hard” and “He is lazy.”)

Warm-Up: song “Hello, Goodbye”:

Pre-listening activity:

Do the students know the group “The Beatles”? If yes, where are they from? Are they a new group or an old group? What songs do they sing? If no, state briefly that they are an English group that wrote many songs that are still popular in the 1960’s and 70’s.

Tell the group they are going to hear a Beatles song. The man who is singing is not happy. Listen and then be ready to tell me why the man is not happy.

Play the song once (it repeats.)

Post-listening activity

After listening, ask why the man is not happy. How do you know? Brainstorm the opposites used in the song – list on board. (If necessary, put the printed lyrics up on the screen.) Model “He says that...” orally and on the board. Leave the model on the board.

Why do you think the man and his (girl)friend are (arguing/fighting/disagreeing)? List ideas on board.

Pairwork: You are the man’s friends. You have two minutes to decide what advice you will give him. Debrief in the large group: What will you tell your friend? You will tell him that...

Jigsaw Activity: “The Promotion”

Go through the vocabulary list, asking students to give the meaning of each word. NB – sales rep – ask for definition of sales representative, then present sales rep as a common abbreviation.

Break class into four groups according to ability level. Give parts B and C to the weakest groups and part D to the strongest group. Each group will read their part silently, then discuss it to make sure that everyone agrees on the meanings. Some Ukrainian will be OK during this activity.

Resort groups so that each new group has members from Groups A, B, C and D. Each member of the new groups will tell each other their part of the story.

Hand out the questions to be answered within each group. Check answers orally with the whole class.

Refer to the “He said that...” indirect speech model left on the board earlier. Ask students for another couple of examples. Hand out the grammar practice page; give them two minutes to do it as a group and check it orally (write the answers on the board.)

Discussion question: full group – Why was Andy promoted so quickly? Is this a good or bad reason? Brainstorm good and bad reasons for promotion. Do you see any opposites? What other opposites can you think of for these reasons for promotion?

II. Terminal Objectives:

Students will be able to identify expressed emotions and the reasons for them.

Students will be able to work cooperatively to plan a trip that meets a client's needs.

Enabling Objectives:

Students will be able to name common emotions.

Students will be able to explain how they are able to determine what emotion is being expressed.

Students will identify evidence in a context that explains the reasons for an emotional state.

Students will suggest possible solutions to interpersonal emotional problems.

Students will be able to elicit from travellers information about reasons for travel.

Students will be able to elicit information from a traveller that allows them to plan a suitable itinerary.

Activities:

1. Teacher will ask students how they are feeling today, as a group. Expected response: fine. Teacher will put feelings untitled poster on screen. *How are these people feeling today?* Students will make suggestions. After suggestions have been made for all images, teacher will put feelings titled poster on screen. Students will practice saying terms. Teacher will define any terms that are not understood. What other feelings can you think of that are not on the poster?

2. Brainstorm around feelings poster: *What makes you feel _____?*

3. Focus on "sad." There are many ways of feeling sad that have their own names. Use reasons for sadness previously stated by students to bring out sadness-related terms such as hurt and lonely. Use Google images photofile to stimulate suggestions.

4. "Song for a Winter's Night"

1) What feelings does the title of the song give you? Why?

2) Listen to the opening music. How does it make you feel?

3) As you listen to the song, try to decide what the man is feeling. Why do you think he feels that way?

4) Hand out the lyrics and play the song again. As you listen, circle all the words that suggest the man's feelings. Do you still believe that he feels that way?

5) Pairs: Answer the following questions:

- Where is the man? What makes you think so?

- What is his problem?

- What should he do about his problem?

6) Full group discussion: debrief questions. Suggestion that either he go to visit his girlfriend or have her visit him should be offered or elicited. What kind of trip would this be – business? leisure? family? other?

5. Divide class into groups of three or four: one or two travel agents, the man and the woman. Decide where they will meet, and plan the trip. Each group will report on their plan in the last ten minutes of the class.

Conclusions. Learner-centered approach can help students become more interested and involved, not only learning about the material, but learning also to integrate the knowledge in action, by addressing problems, exploring alternatives, and seeking novel and creative solutions. It is the best way to develop the skills of initiative, communication, problem-solving, self-awareness, and working cooperatively in team. It can be effectively used for the speaking skills development of prospective experts of hospitality and restaurant service. The involvement of the participants can create both an emotional and intellectual attachment to the subject matter at hand. The role the teacher assumes is different. It is more of a facilitator than the person who does most of the talking. If a skillful teacher has accurately matched the problem situation to the needs of his/her group, the solving of realistic life problems can be expected. In case of using learner-centered approach to build lexical competence in speaking will be beneficial for prospective experts of hospitality and restaurant service.

REFERENCES

1. Gredler M. E. Games and simulations and their relationship to learning/ M. E. Gredler// Handbook of Research on Educational Communications and Technology/ D. H. Jonassen (Ed.). – Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 2004. – P. 571-582
2. Harmer J. The Practice of English Language Teaching / J. Harmer. – 3rd ed. – [S. l.]: Pearson Education Limited, 2001. – 371 p.
3. Medodyka navchannia inozemnykh mov i kultur: teoriia i praktyka [Methodology of teaching foreign languages and cultures: theory and practice]: pidruchnyk dlia stud. klasychnykh, pedahohichnykh i

- linhivistychnykh universytetiv / Bihych O. B., Borysko N.F., Boretska H.E. ta in. / za zahaln. red. S. Yu. Nikolaievovii. – K.: Lenvit, 2013. – 590c.
4. Reddy, M. S., Mahavidyalaya, P., & Hyderabad, K. Importance of English Language in today's world. *International Journal of Academic Research*. – 2016. – P. 179- 184.
 5. Richards, J., & Rodgers, T. *Approaches and Methods in Language Teaching*. Cambridge University Press. - 2014. - 410p.
 6. Tarnopolsky O. Constructivist blended learning approach to teaching English for Specific Purposes. – London: Versita, 2012. – 254 p.
 7. Teoriia i praktyka formuvannia inshomovnoi profesiino oriietovanoi kompetentnosti v govornni u studentiv nelinhivistychnykh spetsialnostei [Theory and practice of formation of foreign language professional-oriented competence in speaking among students of non-linguistic specialties]: kolektyvna monohrafiia za zah. i nauk. red O. B. Bihych / O. B. Bihych, L. V. Bondar, M. M. Voloshynova, L. O. Maksymenko, O. M. Ohui, I. O. Simkova, Ya. V. Okopna. – Kyiv: Vyd. tsentr KNLU, 2013. – 383 p.
 8. Tompkins K. P. Role Playing/Simulation/ K. P. Tompkins // *The Internet TESL Journal*. – 1998. – Vol. 4, No. 8 [Electron resource]. – Access mode: <http://iteslj.org/Techniques/Tompkins-RolePlaying.html>

МЕТОД УЛУЧШЕНИЯ ПАМЯТИ И ВОСПРИЯТИЯ С ПОМОЩЬЮ МОДЕЛИ, ПОСТРОЕННОЙ НА ОСНОВЕ КОГНИТИВНЫХ СТРАТЕГИЙ ЛЕОНАРДО ДА ВИНЧИ

Шугалей Елена Викторовна,

Магистр психологии, Факультет философии Института Профессионального Образования, старший преподаватель Научно-методического центра Фонд интеллектуальных инициатив, г. Санкт-Петербург, Российская Федерация

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ws/31052019/6525

ARTICLE INFO

Received: 28 March 2019

Accepted: 15 May 2019

Published: 31 May 2019

KEYWORDS

cognitive psychology, cognitive strategies, memory, perception, creativity, neuropsychology, soft skills, Leonardo da Vinci.

ABSTRACT

The subject of research is the method of implementation a cognitive model for active perception and memory development, and its effectiveness.

The model based on Leonardo da Vinci's cognitive strategies was previously constructed, and the method has been worked out for its application.

The relevance of the method was confirmed: the participants increased the speed and depth of their perception, improved short-term, operational and long-term memory. The final measurements showed high dynamic of general intellectual processes and soft skills development, most important for the concept of education in the 21st century.

The study detected the main parameters that increase the perception accuracy and durability of durability of memorization. The methodology, based on model of Leonardo's strategies, helps to develop cognitive and sensory mechanisms, the general dynamics of psychological processes, critical and creative thinking skills, and systematization of information. The application of the method engages the neurophysiological mechanisms of perception.

Citation: Shugalei Elena Viktorovna. (2019) Method of Improvement Memory and Perception by the Model Elaborated on Leonardo da Vinci's Cognitive Strategies. *World Science*. 5(45), Vol.3. doi: 10.31435/rsglobal_ws/31052019/6525

Copyright: © 2019 Shugalei Elena Viktorovna. This is an open-access article distributed under the terms of the **Creative Commons Attribution License (CC BY)**. The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

Введение. Актуальность исследования обусловлена усилением информационного прессинга и развитием инструментальной базы искусственного интеллекта в противовес некоторой механистичности традиционных обучающих программ. С началом Четвертой технологической революции на Всемирном экономическом форуме в Давосе в 2016 году были сформулированы социальные потребности в универсальных навыках XXI века (Soft Skills) и развитии надпрофессиональных компетенций [1]. По исследованиям ЮНЕСКО ключевыми навыками становятся креативность, критическое мышление, умение действовать в неопределенной или проблемной ситуации с множеством исходных параметров, адаптивность, навык кооперации через развитую способность к коммуникации, любопытство и воображение [2]. Ярким носителем универсальной системы компетенций является Леонардо да Винчи, 500-летие памяти которого весь мир отмечает в этом году. Интерес к системе индивидуальных стратегий Леонардо да Винчи обусловлен их востребованностью в современных условиях. Навыки, объясняемые гениальностью, особенностями талантливой личности, закономерно становятся всеобщим достоянием. Основой исследования послужила модель когнитивных стратегий Леонардо да Винчи для развития активного восприятия, укрепления памяти и систематизации информации. Данная модель зарекомендовала себя как действенный практический инструмент для практического овладения этими навыками на основе индивидуальных нейрофизиологических особенностей и социальных

запросов личности. Методика развивает индивидуальные когнитивные и сенсорные механизмы, качественно усиливает общую динамику психологических процессов. Благодаря активному процессу самоанализа вырабатываются критерии самооценки качества восприятия информации, индивидуальных фильтров восприятия и стратегий прочного запоминания, основанных на нейрофизиологических особенностях.

Целью статьи является анализ действенности методики, основанной на выделенной модели когнитивных стратегий Леонардо да Винчи для выработки личной системы компетенций. Важнейшей целью обучения с помощью разработанной методики является формирование универсальных компетенций, связанных с возрастанием информатизации общества, способности к непрерывному обучению и развитым навыкам системной когнитивной деятельности. В европейском проекте «Определение и отбор ключевых компетенций» (DeSeCo) ключевые компетенции определяются как важные «во многих жизненных сферах и служащие залогом жизненного успеха и эффективного функционирования общества» [3]. Исследовались результаты самостоятельного использования методики и возможности применения личных навыков в различных жизненных сферах на основе развития индивидуальных когнитивных нейрофизиологических стратегий.

Предмет и методы исследования. Предметом исследования является результативность методики в активизации восприятия и расширении параметров рабочей памяти по модели когнитивных стратегий Леонардо да Винчи.

В исследовании применялись методы и методики:

1. Теоретические методы:

1.1. Анализ источников, раскрывающих систему когнитивных стратегий Леонардо да Винчи и его работ.

1.2. Анализ психолого-педагогической литературы по проблемам развития памяти и восприятия.

1.3. Моделирование. Смоделирована система компетенций Леонардо да Винчи в области когнитивных стратегий.

1.4. Абстрагирование. На основе наблюдений, сбора статистических данных измерений сформулированы ключевые параметры обучающего методического процесса по стратегии Леонардо да Винчи в различных контекстах и информационных массивах (визуальное, аудиальное, смысловое восприятие объектов и текстов).

2. Эмпирические методы:

1.1. Эксперимент. В ходе практических занятий на протяжении 12 лет автором применялась модель когнитивных стратегий Леонардо да Винчи для развития активного восприятия и памяти. Общее число обученных пользователей методики на авторских курсах – более 1200 человек.

1.2. Измерение и тестирование. Были измерены изменения в скорости восприятия и запоминания различных объектов до и после использования методики в различных временных интервалах. Сравнивалось количество запомненных объектов (см. Рис.2).

1.3. Наблюдение и опрос. Для исследования личной оценки изменений в восприятии и качестве запоминания, автоматического использования методики проведены опросы и собран материал по личной рефлексии.

В ходе исследования проводилось тестирование по методикам: «Изучение зрительной произвольной памяти», оценка ряда из возрастающего числа элементов по методу А. Р. Лурия. Для исследования уровня доступной смысловой организации памяти использовались методы опосредованного запоминания, разработанными Л.С. Выготским, А.Н. Леонтьевым и Л.В. Занковым. Для статистической обработки результатов применялся Т-критерий Вилкоксона.

База исследования: данные получены в ходе обучения 100 слушателей курса по работе с информацией с применением когнитивной стратегии Леонардо да Винчи для активизации восприятия и памяти.

Описание предварительно выделенной модели когнитивных стратегий Леонардо да Винчи в контексте улучшения восприятия и памяти.

Леонардо да Винчи оставил богатый материал для изучения его собственных моделей обучения и работы с информацией. Были изучены первоисточники текстов Леонардо да Винчи и работы других исследователей его творчества. В данной статье цитаты приводятся по источникам [5, 6].

Выделены ключевые параметры:

1. Опора на визуальное восприятие, аналоговый характер которого позволяет неограниченно использовать резервы памяти. Данное положение было доказано экспериментами Ральфа Хабера в 70-х гг. XX в. [4]

Леонардо да Винчи выделял зрение как основной канал получения информации. «Мы ясно знаем, что зрение — это одно из быстрейших действий, какие только существуют; и одной точке оно видит бесконечно много форм и тем не менее понимает сразу лишь один предмет. Предположим случай, что ты, читатель, окидываешь одним взглядом всю эту исписанную страницу, и ты сейчас же выскажешь суждение, что она полна разных букв, но не узнаешь за это время, ни какие именно это буквы, ни что они хотят сказать; поэтому тебе необходимо проследить слово за словом, строку за строкой, если ты хочешь получить знание об этих буквах» [5].

2. Активное восприятие природного объекта. «Картина у живописца будет мало совершенна, если он в качестве вдохновителя берет картины других; если же он будет учиться на предметах природы, то он произведет хороший плод» [5].

3. Припоминание при отсутствии опоры на объект. У Леонардо да Винчи – рисование по памяти. «Все наши знания имеют свои истоки в нашем восприятии» [5].

Леонардо да Винчи развил свою наблюдательность до такой высокой степени, что мог зарисовывать движущиеся турбулентные потоки воды, воздуха (Рис. 2). «Все наши знания имеют свои истоки в нашем восприятии» [5].

4. Уточнение опущенной информации при повторном восприятии объекта до формирования «общего чувства» на основе петель обратной связи, формирующих когнитивную карту воспринимаемого объекта. «Общее чувство выносит суждения о представлениях, полученных от других органов чувств. А эти органы чувств управляются объектами, и объекты посылают свои образы к нашим пяти чувствам, при помощи которых они передаются органу восприятия (*imprensiva*) и оттуда — общему чувству; и там о них выносятся суждения, после чего они передаются в память, где более или менее четко сохраняются в зависимости от их силы» [6].

5. Обязательное осмысление, формирование «суждения» о воспринятом и запомненном объекте. Запись собственных наблюдений, как это делал Леонардо да Винчи в своих тетрадах. «Хорошее суждение рождается от хорошего понимания» [5].

Метод «Leonardo memory skills». Метод разработан и апробирован автором на протяжении более 10 лет занятий в группах по развитию активного восприятия, памяти, динамического чтения, интеллекта и креативности. Обучено более 1200 человек со стойким результатом.

1. Предварительная подготовка и материалы. Знакомство с фактами жизни, иллюстрациями и первоисточниками для создания модели когнитивных стратегий Леонардо да Винчи.

2. Методические пособия. Для тренировки подготовлены: природные материалы (камень, раковина, растения и т.д.), слайды с природными объектами (Рис. 1) и комплект авторских карт с работами Леонардо да Винчи, на обратной стороне для запоминания указаны атрибуты (Рис. 2).

Рис. 1. Пример слайда с природными объектами.

3. Инструкция-призыв к расслаблению с одновременной максимальной концентрацией внимания. Навык ЕДИНСТВЕННОГО ВЗГЛЯДА. Восприятие объекта ограничено 1-2 сек. В случае слайдов – 2-5 сек. При использовании комплекта методических карт сперва осуществляется тренировка на 1 карте, а затем используется матричный расклад 16 и более карт квадратом (всего 64 карты).

4. Активное припоминание (2-10 сек.) без опоры на объект. Глаза отводятся.

5. Второе предъявление с концентрацией внимания на опущенной информации. Добор информации. Акцент только на том, что не было воспринято – 1-2 сек.

6. Третье предъявление с концентрацией внимания на опущенной информации. Добор информации. Акцент только на том, что не было воспринято, деталях и нюансах – 1-3 сек. Одновременно на примере слайда (Рис. 1) отмечаются особенности собственных фильтров восприятия: какие параметры характеризуют плохо воспринимаемые объекты: выразительность цвета, ассоциативная составляющая, цветовые предпочтения, размер и положение на слайде.

7. Активное припоминание новых параметров – 2-5 сек.

8. Целостное восприятие объекта и активное припоминание, закрепление. В свободном режиме составляется целостное впечатление и проверяется точность запоминания.

9. Анализ индивидуальных особенностей и фильтров восприятия. Осмысление личной последовательности, стратегии запоминания. Запись в рабочем блокноте результатов и выводов.

10. Припоминание через 20 минут и через 1,5 часа с соответствующим анализом. Оценка фильтров и стратегий оперативной (рабочей) памяти.

11. Проверка качества запоминания и оценка собственных фильтров долговременной памяти через 3 суток.

Осознанный анализ и формирование структурных связей помогает запечатлеть информацию более целостно. В соответствии с исследованиями и выводами Германа Эббингауза подтверждена необходимость интервальных повторений, непродуктивность механической тренировки [7]. Скорость и количество запоминаемых объектов существенно увеличиваются благодаря использованию данной методики.

Для постоянного прогресса обучения рекомендовано увеличение количества предъявляемых объектов, их разнообразия и сложности. Для самостоятельной тренировки можно использовать художественные и видовые альбомы. При использовании карт задание усложняется не только количественно, но и качественно: добавляется запоминание названий, времени создания и места локации источников (атрибутика) на обратной стороне карты.

Рис. 2. «Studies of Water passing». Leonardo da Vinci, 1508 by Private Collection.

Результативность методики, выявленная по результатам замеров количества запомненных объектов (100 участников курсов, 2 группы 47 и 53 человека).

Все участники курса продемонстрировали высокий рост показателей запоминания за краткое время предъявления около 20 секунд для количества объектов до 25 и около 2-3 минут для 36-64 объектов. При использовании карт «Leonardo memory skills» и постановке дополнительной цели запоминания названий, данных о произведении время для физического

расположения карт на поверхности увеличивалось до 10-15 минут, включая процесс запоминания. Замеры производились в течение 3 недель.

Обязательный анализ нейрофизиологически обусловленных личных характеристик фильтров восприятия и стратегий запоминания способствовал результативности. Активизировались механизмы непроизвольного запоминания благодаря осознанному формулированию задач. Как подтверждают экспериментальные исследования А.А. Смирнова и П.И. Зинченко, целеполагание в когнитивной деятельности увеличивает ее эффективность [8].

Слушателями отмечены рост скорости восприятия, его полнота и быстрая обучаемость. Субъективно все участники отмечают повышенный уровень бодрости при высокой скорости упражнений, повышенный уровень концентрации внимания. Одновременно отмечены проявления нейрофизиологического механизма детекции ошибок и автокоррекции стратегий запоминания с акцентом на недостаточно развитых личных позициях.

В процессе тренировок автоматически активизируются когнитивные способности: перцептивная скорость, способности к оперированию пространственными отношениями, процесс индукции, т.е. способность выводить правила, которым подчиняется конкретный набор стимулов. Категоризация и систематизация объектов запоминания становится осознанным фрагментом личной стратегии запоминания.

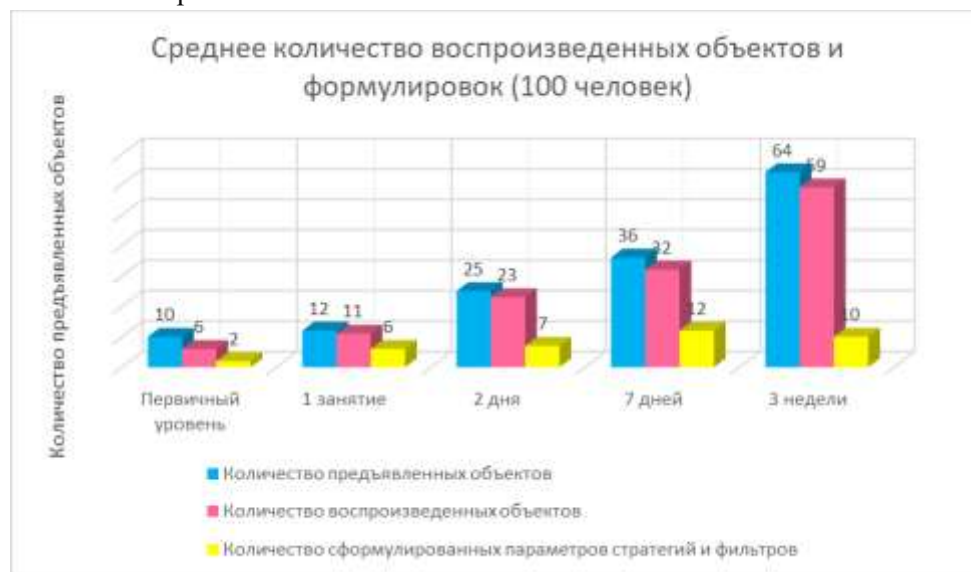

Рис. 3. Результаты диагностики развития памяти по количеству воспроизведенных объектов.

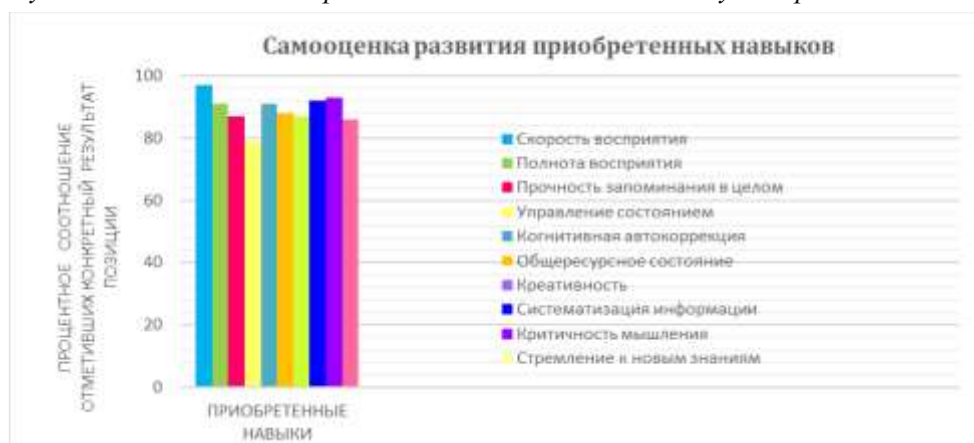

Рис. 4. Результаты опроса о личных результатах после обучения по методике «Leonardo memory skills».

Снижение количества формулировок объясняется обобщением и сжатием выводов в самих формулировках. Смысловая память с опорой на динамичное восприятие становится доминирующей формой когнитивного поведения.

Результативность методики, выявленная по результатам опроса 250 участников после завершения курса. Респонденты в произвольной форме ответили на вопросы анкеты

«Личные изменения в качестве восприятия и памяти после обучения». В опросе принимали участие участники курсов, закончившие обучение более 3 месяцев назад.

Все формулировки были предложены самими респондентами, из них выбраны 10 общих, указанных подавляющим большинством. На диаграмме представлено процентное соотношение выбранных участниками формулировок результатов. Субъективно все участники отмечают подъем настроения, бодрости, удовольствия от результатов и от изменений в восприятии мира в целом. Осознанное управление личными когнитивными процессами дает мощный стимул для непрерывного обучения и развития. «Наслаждение от понимания — самое благородное удовольствие» [6].

Выводы. В исследовании выявлены основные параметры, повышающие скорость восприятия и качество закрепления информации в памяти. Методика на основании модели стратегий Леонардо да Винчи развивает индивидуальные когнитивные и сенсорные механизмы, общую динамику психологических процессов. Активно задействованы нейрофизиологические инструменты восприятия, повышается скорость и прочность запоминания, развиваются навыки систематизации информации, критического и креативного мышления. Параллельно приобретаются осознанные критерии самооценки качества восприятия информации, индивидуальных фильтров восприятия и стратегий прочного запоминания, основанных на нейрофизиологических особенностях.

Личные когнитивные стратегии используются и закрепляются в различных информационных ситуациях. Методика позволяет развивать индивидуальные когнитивные и сенсорные механизмы, естественные встроенные инструменты и закреплять их с помощью когнитивных стратегий, приобретаемых в процессе обучения.

Результативность метода подтверждена полученными данными: увеличение скорости и качества восприятия, расширение параметров кратковременной, оперативной, долговременной памяти, высокая динамика интеллектуальных процессов в целом. Формируется навык регуляции познавательной деятельности и анализа собственных стратегий восприятия и запоминания различных типов информации в разных контекстах (метапамять или знание о самом процессе мышления и запоминания). Эти результаты способствуют развитию гибких навыков, надпрофессиональных компетенции (Soft Skills), востребованных в образовании XXI века.

Методика позволяет формировать устойчивые навыки «4К» (4 C-s): основные универсальные (ключевые) компетенции, необходимые для обучения в современном мире. В них входят: creativity (креативность), critical thinking (критическое мышление), communication (коммуникация), cooperation (кооперация, сотрудничество). Гибкие когнитивные навыки являются компонентами модели навыков XXI века, разработанной Partnership for 21st Century Learning, или P21) в 2002 году [9].

Социальное значение методики обусловлено влиянием активного восприятия и осознанного использования индивидуальных стратегий памяти на развитие коммуникативных компетенций [10]. Методика актуальна в современных гибких формах непрерывного образования.

ЛИТЕРАТУРА

1. World Economic Forum. New Vision for Education. Retrieved from http://www3.weforum.org/docs/WEFUSA_NewVisionforEducation_Report2015.pdf
2. UNESCO Digital Library. The Futures of learning 2: what kind of learning for the 21st century? Retrieved from <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000242996>
3. Иванов, Д.А. Компетентности и компетентностный подход в современном образовании / Д.А. Иванов. – М.: Чистые пруды, 2007. – с. 7.
4. Haber R. How We Remember What We See // Scientific American. 1970. May.
5. Леонардо да Винчи. Суждения о науке и искусстве: пер. с итал. / Леонардо да Винчи; предисл. С.М. Даниэль. – СПб.: Азбука-классика, 2001.
6. Леонардо да Винчи. Избранные произведения в 2 т. / Леонардо да Винчи; Пер. А. А. Губера, В. П. Зубова, В. К. Шилейко, А. М. Эфроса; под ред. А. К. Дживелегова, А. М. Эфроса — М.: Изд-во Студии Артемия Лебедева, 2010.
7. Хрестоматия по общей психологии. Психология памяти / Под ред. Ю.Б. Гиппенрейтер, В.Я. Романова. - М.: 1979.
8. Зинченко П.И. Проблема произвольного запоминания / Научные записки Харьковского гос. пед. института иностранных языков. Т. 1. – 1939.
9. P21's reports and publications support a vision for learning to ensure 21st century readiness for every student. Retrieved from https://www.teacherrambo.com/file.php/1/21st_century_skills.pdf
10. Психология памяти / Под ред. Ю. Б. Гиппенрейтер, В. Я. Романова. — М.: 1998-2000.

ЕСТЕТИЧНА СУТНІСТЬ ТА СПЕЦИФІКА КОРЕКЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАЦІ ДЕФЕКТОЛОГА

доктор педагогічних наук, професор Демченко І. І.,
кандидат педагогічних наук, доцент Білан В. А.,
кандидат педагогічних наук, доцент Бабій І. В.,
викладач Черніченко Л. А.

Україна, м. Умань, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,
кафедра спеціальної освіти

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ws/31052019/6526

ARTICLE INFO

Received: 06 March 2019

Accepted: 10 May 2019

Published: 31 May 2019

KEYWORDS

a special education teacher,
aesthetics of work, correction-
pedagogical work, correction-
pedagogical technology, aesthetic
and therapeutic competence.

ABSTRACT

In the article the problem of increase of efficiency of professional preparation of a special education teacher is analysed, the meaning of the concept "Correction-pedagogical work" is defined, the essence of work of a special education teacher is grounded, the functions of its aesthetic and therapeutic competence are exposed, and also the aesthetic aspect of correction-pedagogical technology of communication of a special education teacher with children with special educational needs.

Citation: Демченко І. І., Білан В. А., Бабій І. В., Черніченко Л. А. (2019) Estetychna Sutnist ta Spetsyfika Korektsiino-Pedahohichnoi Pratsi Defektoloha. *World Science*. 5(45), Vol.3. doi: 10.31435/rsglobal_ws/31052019/6526

Copyright: © 2019 Демченко І. І., Білан В. А., Бабій І. В., Черніченко Л. А. This is an open-access article distributed under the terms of the **Creative Commons Attribution License (CC BY)**. The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

Вступ. На початку третього тисячоліття проблеми виховання, освіти і розвитку молодого покоління набувають особливого значення, зокрема спеціальної освіти. Щоб освіта стала справді людиноперетворювальною, вона повинна бути звернена до «внутрішніх сфер» особистості. Для цього людині важливо розуміти й сприймати себе, визначати перспективи власного розвитку, бачити й використовувати власні інтелектуальні, емоційні, духовно-моральні резерви, засоби самоактивізації й самовдосконалення. Саме тому в умовах інтеграції системи освіти України в світовий освітній простір, що регламентується нормативними документами Болонського процесу, особливо актуальною постає проблема підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю, зокрема, педагогів-дефектологів. Тому, що забезпечення повноцінного розвитку дітей з вадами знаходяться у прямій залежності від рівня компетентності педагогів дефектологів. Саме тому сьогодні важливо не зупинятися у пошуках того, якого вчителя має готувати вища школа, якими професійними якостями і здібностями повинні володіти працівники освіти, покликані готувати молоде покоління до завтрашніх днів.

У системі сучасної педагогічної освіти в Україні нагромаджено значний теоретичний і практичний досвід розв'язання численних завдань естетичного виховання майбутніх учителів різного фаху. Про це свідчать наукові праці В. Бутенка, М. Лещенко, Л. Масол, Г. Падалки та інших учених. У зв'язку із зазначеним вище виявляється доцільним осмислення питання про естетичну компетентність вчителя, наявність у нього досвіду, спроможного вивести його працю на рівень освоєння дійсності за законами краси, гармонії, виразності, цілісності тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема вдосконалення професійної підготовки педагога-дефектолога корекційної освіти широко розроблялась і розробляється у корекційній педагогіці. Вона є предметом дослідження багатьох вчених, зокрема: Р. Агавелян, В. Бородіна, І. Бгажнокова, І. Єременко, С. Забрамної, В. Кашенко, І. Колесника, М. Кота, С. Миронової, Н. Назарова, Л. Одинченко, Ю. Пінчук, Л. Руденко, В. Селіверстова, В. Синьова, З. Смирнова, О. Черкасова, А. Шевцова, М. Шеремет, Л. Шипіцина та ін., проте питання якісної підготовки фахівців вимагають вдосконалення підготовки.

Специфіка трудової діяльності педагога-дефектолога ставить особливі вимоги до самого педагогічного процесу та його результату, високий рівень естетики яких залежить від добре налагоджених гуманних взаємин. Тому особливої уваги заслуговують естетичні вияви корекційно-педагогічної праці дефектолога.

Мета дослідження. Розкрити поняття «технологія», «корекційно-педагогічна технологія», «корекційно-педагогічна праця» та досліджено естетичну сутність корекційно-педагогічної праці дефектолога.

Результати дослідження. Україна нині перебуває на стадії серйозних суспільно-економічних змін. Кожна соціальна категорія відчуває на собі складність змін. Дослідники одностайні в тому, що найбільш уразливими залишаються найменш захищені представники українського суспільства – пенсіонери та діти з особливостями психофізичного розвитку. Тому актуальним на сьогодні є розв'язання широкого спектру проблем навчання і виховання дітей з вадами психофізичного розвитку.

Проблема здобуття освіти дітьми з особливостями психофізичного розвитку – інтердисциплінарна. У вітчизняній науці їй присвячено багато ґрунтовних студій. Зокрема, А. А. Колупаєва, Л. О. Савчук у рамках канадсько-українського проекту «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні» проаналізували теоретичне підґрунтя інклюзивної освіти, роль батьків у соціалізації дитини, окреслили специфіку корекційно-розвивальної роботи та проблеми індивідуального навчання в контексті модернізації освіти. «Найскладнішою, – зазначають автори, – є проблема ізоляції дитини від соціального оточення, формування комунікації та мотивації до будь-якої активної діяльності. Тому основним завданням педагогів є розробити оптимальну модель системи надомного навчання, яка б включала в себе розділи психокорекції та реабілітації й певним чином забезпечувала інтегрування дитини в загальноосвітній простір», для чого пропонують алгоритм організації надомного навчання.

Нагорна О. Б. в посібнику «Особливості корекційно-виховної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами» докладно зупинилася на питаннях діагностики дітей з особливими освітніми потребами, проаналізувала специфіку розвитку дітей із ДЦП та синдромом Дауна, запропонувала здоров'язберігаючі технології, що підвищують ефективність навчання таких дітей, окреслила шляхи співпраці школи та батьків у вирішенні цієї проблеми. Авторка висновок: «внаслідок залучення батьків до навчально-корекційної роботи сім'я та дитина отримують скоординовану, сплановану, всебічну кваліфікаційну допомогу. Дитина виховується в сім'ї, розвивається згідно з власним потенціалом, батьки здатні самостійно виховувати дитину з порушенням психомоторного розвитку. Входження дитини в коло своїх однолітків може сприяти поступовій зміні і психічного стану їхніх батьків – послаблюватиме напруженість, покращуватиме емоційний стан, підвищуватиме ефективність навчально-виховної, реабілітаційно-корекційної роботи. Активна, вмотивована, ціннісно-зорієнтована і педагогічно керована участь батьків у навчально-виховному процесі буде обумовлювати зменшення їхніх тривог і страхів, мобілізуватиме сили на щоденне і перспективне досягнення успіху, по-новому структуруватиме світосприйняття цілої родини, близьких до неї людей» [5].

Нагорна О. Б., Чернієнко О. А. переконані, що для забезпечення комплексного корекційного впливу на дитину з особливими освітніми потребами «доцільним є створення міждисциплінарної команди, яка об'єднуватиме освітян, корекційних фахівців, медиків та батьків для формування ефективного та безперервного освітньо-реабілітаційного простору. Члени міждисциплінарної команди забезпечать реабілітаційно-оздоровчий супровід дитини упродовж всього підготовчого періоду до школи та протягом молодшого шкільного віку:

– логопед корегує мовленнєвий розвиток, який дозволить дитині спілкуватися з однолітками;

– педагог здійснює навчально-виховний, навчально-корекційний вплив;

– реабілітолог забезпечує встановлення можливостей і шляхів компенсації порушень різної складності, виявлення механізмів корекції вторинних відхилень, розвиток навичок самообслуговування, корекційно-розвитковий та реабілітаційно-оздоровчий процес;

– завданням психолога є розвиток комунікативної сфери, формування позитивних рис особистості, адекватної самооцінки та необхідного рівня домагань» [1, с. 23].

Тому праця педагога-дефектолога виходить за межі традиційних видів роботи вчителя, оскільки охоплює: консультаційну, діагностичну, соціально-педагогічну, реабілітаційну, психотерапевтичну та корекційну діяльність. Ця багатогранність підпорядкована меті професійної діяльності педагога-дефектолога: йдеться про соціальну адаптацію та інтеграцію дитини з особливими освітніми потребами у систему суспільних стосунків. Для реалізації цієї мети всі компоненти педагогічної діяльності дефектолога мають бути корекційно спрямованими, а власне корекційна робота - виділятися у специфічний вид діяльності. Тому творчість, майстерність, мистецтво, етика й естетика – це провідні складники високої якості будь-якої конструктивної діяльності. У корекційно-педагогічній праці дефектолога вони втілюють у собі доцільність і красу виховних впливів на особистість дитини. «Естетична форма й естетичний зміст, як справедливо стверджує Я. Єспаєв, їх єдність і розмаїття яскраво й поглиблено виявляються в усій професійних сферах діяльності педагога: у гностичній, проектувальній, конструктивній, організаторській і комунікативній» [6]. Учений переконаний, що естетика праці педагога має три рівні – краса особистого прикладу, естетика виховного процесу та його результатів. Ця тріада ґрунтується на гармонії й цілісності, прекрасному й піднесеному. Із цієї позиції правомірно стверджувати, що корекційно-педагогічна діяльність дефектолога як процесуальний вид праці базується на мовних актах, у яких естетичне полягає в красі слова, інтонації, жестів, міміки, поз тощо.

Видатний вітчизняний театральний діяч К. Станіславський писав: «Театр – двосічний меч, однією стороною він бореться в ім'я світла, іншою – в ім'я п'їтьми. З тією силою впливу, з якою театр ушляхетнює глядачів, він може розбещувати їх, принижувати, псувати смаки, ображати чистоту, збуджувати дурні пристрасті, слугувати вульгарності і маленькій міщанській красивості» [1]. Аналогічний подвійний (позитивний і негативний) вплив на особистість вихованця може здійснювати й дефектолог – скоригувати фізичні чи психічні вади дитини, або посилити їх. Конструктивна функція його праці вимагає специфічних рис її організації на основі загальних принципів естетики (прекрасне, піднесене, героїчне тощо), завдяки чому розвивається особливе ставлення до дітей, що виражається насамперед у любові. Деструктивна функція, за словами Б. Ліхачова, полягає у відсутності гармонії змісту педагогічного процесу, форм і методів організації дитячого життя, унаслідок чого виявляється педагогічне безсилля, виникає потворне як свідчення помилковості стосунків дітей і дорослих [1]. Учений переконливо довів, що найвиразнішим критерієм істинності навчально-виховних систем є внутрішня гармонія, чистота, краса самої дитячої особистості, що, з позиції результативності корекційно-педагогічної праці, «...знаходить своє вираження в зовнішньому вигляді: у привабливості зовнішніх рис, у вираженні духовності й людяності на обличчі» [3].

Специфіка трудової діяльності дефектолога ставить особливі вимоги до самого педагогічного процесу та його результату, високий рівень естетики яких залежить від добре налагоджених гуманних взаємин, оскільки діти з порушеннями в розвитку найчастіше позбавлені ласки, тепла й турботи з боку оточуючих.

Вагомим інструментом педагогічної діяльності дефектолога для налагодження гуманних взаємин більшість дослідників (А. Бодальов, Л. Виготський, В. Кан-Калик, А. Мудрик, А. Щербаков та ін.) виокремлюють педагогічне спілкування, що в естетичному контексті повинно викликати у вихованців піднесений настрій, радість пізнання й прагнення творити за законами краси. Саме тому, як зазначає Е. Сегена, дефектолог має відрізнятися гарними манерами, виразною мовою й жєстами, що змушують дитину звернути на нього увагу, слухати, бачити, визнавати й довіряти йому.

Однак постає необхідність обґрунтувати термін «корекційно-педагогічна праця».

У науково-педагогічній літературі найпоширенішими є поняття «корекційно-педагогічна діяльність», «корекційно-педагогічна робота», корекційно-педагогічний супровід», «корекційно-педагогічна допомога» тощо. Безперечно, кожне з них охоплює певну міру активності дефектолога в педагогічній праці. У дослідженні Т. Окушко категорію «корекційно-педагогічна діяльність» потрактовано як «певним чином спланований та організований навчально-виховний процес, що реалізується з підлітками, метою якого є не тільки виправлення існуючих відхилень у поведінці, а й

створення передумови щодо подальшого розвитку, позитивної соціалізації та інтеграції їх у соціум» [3, с. 13]. Таке узагальнене визначення може стосуватися кожного з наведених словосполучень. Тому ми вважаємо, що їх доцільно об'єднати в єдину категорію «корекційно-педагогічна праця», під якою слід розуміти цілеспрямовану систему дій, операцій, вчинків і впливів дефектолога на особистість дитини з недоліками навчання, виховання й вадами розвитку для їх усунення, подолання й подальшої гармонізації фізичної, психічної, інтелектуальної й творчої сфер з адекватним використанням та постійним збагаченням фонду ефективних педагогічних форм, методів, засобів, прийомів і технологій навчання, виховання й міжособистісної взаємодії. Обґрунтованість нашої позиції аргументована тим, що за Є. Климовим, лише ту активність суб'єкта доцільно називати працею, що характеризується свідомим передбаченням соціально-ціннісного результату, обов'язковості досягнення фіксованої мети, вибору, пристосуванню, удосконаленню й створенню знарядь праці та її засобів, а також усвідомлення міжлюдських виробничих відносин. Як бачимо, вимальовується певна цілісність, що складається з суб'єкта праці, її предмета, засобів та виробничого середовища. Ми впевнені, що така система має бути наповнена естетичним змістом: фізична й духовна краса педагога та його вихованців, досконалість та ергономічність трудових засобів і якісний дизайн предметного середовища, у якому відбувається педагогічна взаємодія. Це підтверджується тезою А. Маркової про те, що праця педагога є системою, котра має триєдину структуру: педагогічна діяльність, педагогічне спілкування й особистість. У площині професіоналізму дефектолога це особливо увиразнюється. Якщо взяти до уваги те, що предметом його праці є діти з певними вадами, котрі нерідко сприймаються в світлі трагічного, потворного й комічного, то його естетико-творча місія полягає в доборі й постійному оновленні щонайширшого спектру форм, методів, прийомів і засобів педагогічної корекції (арт-терапевтичні, етно-терапевтичні, природотерапевтичні тощо), в ергономічному й естетичному вдосконаленні навколишніх умов навчально-виховного процесу. Тому дефектолог заради корекції особистісного розвитку дітей з певними вадами повинен захопити їх будь-якою справою. На це здатний лише той педагог, який може загорітися й увійти у внутрішній світ кожного вихованця через його почуття. Тому така його якість, як позитивна емоційність породжує естетику трудових дій.

Це наштовхує на думку, що успіх корекційно-педагогічних трудових дій дефектолога залежить від високого рівня естетотерапевтичної компетентності, що, як доведено в дослідженні О. Федій, виконує такі функції, як: катарсичну (очищення емоційно-чуттєвої сфери людини від деструктивних переживань), саногенну (навчання позитивному конструктивному мисленню), гармонізуючу (налагодження гармонійних взаємин з природою й соціумом), творчо-стимулювальну (розвиток креативного потенціалу учасників педагогічної взаємодії), активізуючо-пізнавальну (активна жага до пізнання), нагромадження позитивного індивідуального досвіду (самотерапія, самоорганізація, позитивне соціальне контактування), духовного збагачення й зростання особистості (на аксіологічних засадах Життя, Любові, Добра й Світла) [4, с. 381–382].

А. Маркова справедливо стверджує, що педагогічна діяльність – це «технологія» праці вчителя, педагогічне спілкування – клімат і атмосфера цієї праці, а особистість – ціннісні орієнтації, ідеали, внутрішній зміст роботи вчителя. На думку психолога, професійна компетентність передбачає сформованість у праці вчителя всіх цих трьох складників [3, с. 6–7]. Відтак компетентний дефектолог першочергово має володіти корекційно-педагогічною технологією. При цьому слід зазначити, що термін «технологія» раніше пов'язували з виробничою сферою й по-суті охоплював сукупність методів обробки, виготовлення, зміни стану, властивостей, форми матеріалу, що застосовуються у процесі виробництва продукції. Згодом індустріальна революція зумовила проникнення технологізації й у сферу соціальних процесів, у тому числі й педагогічних. Отже, витoki терміна «технологія» мають виробничі корені. Але якщо зважати на те, що в грецькій мові слово «*techne*» означає мистецтво (відображення дійсності в конкретно-чуттєвих образах, відповідних до певних естетичних ідеалів; досконале вміння в якійсь справі, галузі; майстерність), то корекційно-педагогічну технологію правомірно зараховувати до категорій, що має естетичну сутність. На нашу думку, вона полягає в сукупності алгоритмізованих трудових дій, спрямованих на профілактику, виправлення, усунення або нейтралізацію основних причин і умов, що зумовлюють дисгармонію особистісного розвитку дитини. Тобто, це поняття слід розуміти як процес планування й послідовне виконання трудових дій дефектолога для досягнення конкретних естетичних результатів. Це починається зі створення приємної, радісної атмосфери навчання, виховання й розвитку дітей, що на думку видатного чеського дидакта Я. Коменського є

необхідною умовою плідної праці вчителя. Він цілком слушно вважав, що педагог може бути корисним тоді, коли він радує вихованців, а його праця здійснюється з любов'ю [2].

Висновки. Таким чином, розглянуті вище аспекти вказаної проблеми повинні знайти належне осмислення в сучасній педагогічній практиці. Майбутні вчителі-дефектологи у процесі професійної підготовки повинні отримати необхідні знання, вміння та навички для виховання і навчання дітей з особливими потребами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Еспаев Я. Ж. Педагогическая эстетика: единство многообразия [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://arunet.kg/stati/76-pedagogicheskaya-estetika-edinstvo-mnogoobraziya.html>.
2. Окушко Т. К. Соціально-педагогічні умови корекції девіантної поведінки підлітків у позашкільних навчальних закладах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.05 «Соціальна педагогіка» / Т. К. Окушко. – К., 2009. – 20 с.
3. Синьов В. Нова стратегія розвитку корекційної педагогіки в Україні / В. Синьов, А. Шевцов // Дефектологія. – 2004. – № 2. – С. 6–11.
4. Федій О. А. Функціонально-процесуальні засади естетотерапевтичної компетентності сучасного педагога / О. А. Федій // Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології. – Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2011. – №1 (11) – С. 380–389.
5. Maksymchuk, I., Maksymchuk, B., Frytsiuk, V., Matviichuk, T., Demchenko, I., Babii, I. ... Savchuk, I. (2018). Developing pedagogical mastery of future physical education teachers in higher education institutions. *Journal of Physical Education and Sport*, 18 (2), 810–815. Режим доступу до ресурсу: <http://efsupit.ro/images/stories/iunie2018/Art 119.pdf>
6. Shenaar-Golan, V. Hope and subjective well-being among parents of children with special needs (2017) *Child and Family Social Work*, 22 (1), pp. 306-316.

WORLD SCIENCE

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ws

№ 5(45)
Vol.3, May 2019

MULTIDISCIPLINARY SCIENTIFIC EDITION

Indexed by:

RS Global

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Academia.edu
share research

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
e LIBRARY.RU

Google
scholar

BIBLIOTEKA
NARODOWA

CiteFactor
Academic Scientific Journals

Passed for printing 26.05.2019. Appearance 31.05.2019.

Typeface Times New Roman.

Circulation 300 copies.

RS Global Sp. z O.O., Warsaw, Poland, 2019

Numer KRS: 0000672864

REGON: 367026200

NIP: 5213776394

<https://ws-conference.com/>